

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

На правах рукопису
УДК 911.3

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ РИНКУ ПРАЦІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Галузь знань: 10 Природничі науки
Спеціальність: 106 Географія
Освітня програма: Економічна та соціальна географія
Спеціалізація: Управління розвитком регіону

Магістерська робота
студента II курсу
ОР Магістр
Старкіна Сергія Ігоровича

Науковий керівник:
кандидат географічних наук, доцент
Провотар Наталія Іванівна

Київ 2020

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	5
1.1.Сутність соціальної безпеки.....	5
1.2. Поняття ринку праці регіону.....	10
1.3. Методи дослідження.....	17
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	19
2.1. Індикатори соціальної безпеки.....	19
2.2. Рівні соціальної безпеки регіонів України.....	24
РОЗДІЛ 3. РИНОК ПРАЦІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	32
3.1. Суспільно-географічна характеристика ринку праці Чернівецької області.....	32
3.2. Вплив пандемії Covid-19 на ринок праці регіону.....	36
3.3. Соціальні проблеми Чернівецької області та соціальна безпека регіону.....	42
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність дослідження соціальної безпеки регіонів полягає у тому, що поняття «соціальна безпека» на сьогодні досліджено недостатньо, воно не знайшло відповідного розвитку в системі національної безпеки України загалом та Чернівецької області зокрема. Тому дане дослідження є досить важливим, оскільки рівень соціальної безпеки будь-якої країни є відображенням її ставлення до населення.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є соціальна безпека.

Предметом дослідження є просторові аспекти соціальної безпеки.

Мета магістерської роботи полягає у аналізі просторових аспектів соціальної безпеки регіонів України та ринку праці Чернівецької області як складової соціальної безпеки з акцентом на пандемію Covid-19 в регіоні.

Визначення мети роботи дає можливість сформулювати наступні *завдання*:

- визначити сутність соціальної безпеки;
- визначити сутність ринку праці регіону;
- охарактеризувати індикатори соціальної безпеки, визначити рівні соціальної безпеки регіонів;
- проаналізувати ситуацію на ринку праці Чернівецької області в контексті соціальної безпеки;
- охарактеризувати вплив пандемії Covid-19 на соціально-економічний розвиток та ринок праці Чернівецької області;
- визначити соціальні проблеми регіону в контексті соціальної безпеки.

Під час дослідження були використані методи аналізу і синтезу, узагальнення, порівняльно-географічний, картографічний, кластерний аналіз та SWOT-аналіз .

При написанні магістерської роботи використано праці з питань соціального розвитку, соціальної безпеки та регіональних ринків праці І. Гудзеляк, І. Гукалової, К. Мезенцева, Л. Немець, Н. Провотар, К. Сегіди, О. Штельмах та інших вчених.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та містить додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Сутність соціальної безпеки

Соціалізація усіх сфер людського життя вже давно стала особливістю сучасного суспільства. У Декларації соціального прогресу і розвитку ООН [23] наголошується, що мир та безпека, з одного боку, та соціальний прогрес і економічний розвиток, з іншого, перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємно впливають одне на одного. Відтак, соціальна безпека виступає ключовою передумовою не лише соціального, але й економічного прогресу країни. Забезпечення соціальної безпеки людини, суспільства і держави є центральним концептом, навколо якого має бути структурована діяльність усіх трьох гілок влади на всіх її рівнях, адже саме гарантування соціальної безпеки є необхідною передумовою позитивного сприйняття суспільством діяльності владної еліти і довіри до неї, а також успішної реалізації проголошених в Україні реформ.

Вперше термін *«соціальна безпека»* було задекларовано в 1995 році у Всесвітній соціальній декларації. Термін, зазвичай, має два трактування: традиційне (відсутність загроз для соціуму) та альтернативне (відсутність загроз з боку соціуму) [23]. Тобто у традиційному розумінні це відсутність загроз життю та здоров'ю людей, в альтернативному – відсутність загроз національній безпеці країни зі сторони її громадян.

Закон України «Про національну безпеку України» визначає **безпеку** як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам [24]. У Декларації про державний суверенітет України соціальна безпека розглядається як стан гарантованої правової та

інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи й суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз [30], (Додаток А).

Міністерство економіки України запропонувало наступне визначення, згідно з яким **соціальна безпека** - це стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни;

Розглянемо ряд визначень соціальної безпеки, наведених різними вченими.

Б. Мінін визначив **соціальну безпеку** як «стан суспільства, при якому забезпечується номінальний рівень соціальних умов і наданих соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних та ін., що визначають якість життя людини і суспільства» [15].

О. Новікова зазначила, що **соціальна безпека** – це стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливу загроз національній безпеці, що є наслідком реалізації заходів соціального захисту, який характеризує їх результативність та ефективність [16].

Соціальна безпека як стан життєдіяльності, убезпечений комплексом організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на реалізацію соціальних інтересів, формування сприятливої демографічної ситуації, збереження генофонду держави і трансформацію трудових ресурсів відповідно до ринкових вимог, був визначений П. Шевчуком [22].

Л. Весельська запропонувала визначати **соціальну безпеку** як «позитивно врегульований правовими нормами і реалізований на практиці стан, коли держава забезпечує наявними в її розпорядженні демократичними методами управління гідний рівень життя громадян та гарантує задоволення належних потреб її розвитку» [2].

Соціальна безпека – це стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих інтересів особи і суспільства від зовнішніх та внутрішніх загроз [31].

За статичним (традиційним) підходом соціальна безпека трактується як певний стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства у широкому та вузькому значенні, наводиться перелік загроз соціальній безпеці. Також вона визначається як невід’ємна складова національної безпеки.

Науковці, які пропонують наслідковий підхід до визначення соціальної безпеки, розглядають її не лише як певний стан рівноваги в суспільстві, але і як наслідок певних дій з боку держави, тобто комплексу заходів забезпечення соціальних інтересів і соціальних потреб громадян.

Е. Лібанова, О. Палій визначають **соціальну безпеку** як стан захищеності від загроз соціальним інтересам, а також результат реалізації соціальної політики [6].

С. Пирожков трактує термін **соціальна безпека** як результат ефективної соціальної політики, яка має застерігати суспільство від соціальних вибухів, відкритих і прихованих виявів громадської непокори та інших конфліктних ситуацій, сприяти підвищенню конкурентоспроможності українського працівника за європейськими та світовими стандартами, виділяє її як важливу складову системи національної безпеки [18].

На думку О. Білорус, **соціальна безпека** – це надійна захищеність життєво важливих інтересів соціальних суб'єктів на макро- та мікрорівнях, збереження і розвиток людського потенціалу, підтримка ефективного стимулювання діяльності людей, систем їх соціалізації та життєзабезпечення, невмирущих цінностей, моральності [1, с.103]. В. Данилишин, В. Куценко визначають **соціальну безпеку** як сукупність видів безпек, що зумовлені структурою людської життєдіяльності, її сферами: відносини окремих

індивідів, груп людей, побудовані так, щоб з їх розвитком не виникала небезпека для кожного з них; стійке функціонування соціальних інститутів, що забезпечує стабільний розвиток суспільства [27].

Соціальна безпека – це недопущення умов, які сприяли б неприйнятному зниженню рівня життя верств населення і окремих соціальних груп, що обумовлює соціальну деградацію, а також забезпечення умов збереження соціальної перспективи для всіх верств населення [30].

За Р. Підліпною, соціальна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація загроз національним інтересам у соціальній сфері, при якій забезпечуються належний рівень життя населення, розширене відтворення, людський розвиток і соціальний прогрес у суспільстві [18].

Таким чином, підсумовуючи всі вищенаведені твердження, можемо запропонувати власне визначення соціальної безпеки.

Соціальна безпека – це стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливу загроз, що здійснюється шляхом впровадженням ефективної соціальної політики з боку держави.

Інтегроване поняття соціальної безпеки включає: стан і можливості захищеності соціальних інтересів людини, суспільства, держави від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз соціальній та національній безпеці; гарантії правового та інституціонального захисту інтересів суб'єктів соціальних відносин (людини, соціуму та держави) від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, що забезпечуються за рахунок попередження соціальних ризиків (загроз, небезпек) та пом'якшення їх наслідків [20].

Враховуючи те, що умовами забезпечення соціальної безпеки є відсутність будь-яких ризиків та загроз, на нашу думку, доцільно визначити і ці поняття.

Соціальний ризик - це ймовірність або частота виникнення небажаних подій, які визначаються поразкою певної кількості людей під час реалізації тих чи інших небезпек [20]. Також це діяльність людини або ж відмова від такої в ситуації ризику. Ризик являє собою непереборний і постійний компонент будь-якої активності індивіда і вимагає постійної адаптації до середовища.

Загроза є однією з форм інтенсивності небезпеки.

Загроза – це сукупність умов і чинників, що створюють небезпеку життєво важливим соціальним інтересам особистості, суспільства і держави [20].

Для визначення ступеня соціальної безпеки регіонів України аналізуються та оцінюються різні за походженням **загрози**, що включають [8, с. 91]:

- *загрози, пов'язані з доходами населення* внаслідок різної спеціалізації господарства регіонів, низького рівня оплати праці, заборгованості з виплати заробітної плати, зростання цін на різні товари та послуги;

- *загрози, пов'язані із кон'юнктурою регіональних ринків праці* внаслідок безробіття, скорочення попиту на робочу силу, зниження професійно-кваліфікаційного рівня працівників, значних масштабів трудових міграцій;

- *загрози депопуляції населення* внаслідок природного скорочення, погіршення вікової структури населення, високого рівня захворюваності та зменшення тривалості життя населення;

- *загрози загострення соціальних протиріч*, в основі яких лежать мовні та конфесійні регіональні відмінності;

- *загрози, пов'язані із соціальним середовищем* внаслідок поширення таких соціальних негараздів у суспільстві, як злочинність, алкоголізм, наркоманія тощо;

- *загрози, пов'язані із фінансуванням регіональних соціальних програм.*

Соціальна безпека оцінюється на трьох рівнях: особа, соціальна група, суспільство в цілому. Також виділяють три рівні відповідальності за підтримання соціальної безпеки: держава, соціальна група, особа [20].

З правової точки зору, суб'єктами соціальної безпеки є органи законодавчої влади, центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання та громадяни [86, с. 167].

Виділяють кілька критеріїв збереження соціальної безпеки:

- попередження виникнення ситуації соціального вибуху.
- контроль неприпустимість деградації соціальної структури.
- забезпечення максимальної стабільності соціальної структури при нормальній горизонтальній та вертикальній мобільності.
- підтримання та забезпечення адекватної системи ціннісних орієнтацій, культури поведінки в суспільстві, економічного та політичної поведінки.

Зниження рівня соціальної безпеки держави в цілому та збільшення розриву рівнів соціальної безпеки окремих її регіонів відбуваються в періоди економічних криз та проведення соціально-економічних реформ. Регіональні розходження стосується насамперед оплати праці та рівня безробіття, процесів відтворення населення та трудових міграцій, якості та асортименту платних послуг для населення. Відповідно в суспільстві виникають такі соціальні деформації, як соціальне розшарування, збідніння певних верств населення, зниження професійно-кваліфікаційного рівня працівників, обезлюднення територій, вплив кваліфікованої робочої сили за кордон тощо. При цьому критеріями соціальної безпеки регіонів виступають середня тривалість життя населення та рівень його доходів.

1.2. Поняття ринку праці

У сучасній економіко-географічній літературі неможливо знайти однозначне трактування поняття ринку праці, існують близькі за значенням

поняття «ринок праці», «ринок робочої сили», «ринок трудових ресурсів», «ринок зайнятості». Розглянемо декілька різних визначень і виділимо особливості, елементи та функції ринку праці.

Так, Е. Лібанова трактує *ринок праці* як «систему суспільних відносин, соціальних – у тому числі юридичних – норм та інститутів, які забезпечують нормальне відтворення та ефективне використання праці, кількість і якість якої відповідним чином винагороджується». У вузькому трактуванні ринок праці є «система соціально-економічних відносин між роботодавцями – власниками засобів виробництва і населенням – власниками робочої сили щодо задоволення попиту перших на працю, а других – на робочі місця, які є їхнім джерелом засобів існування» [6, с.182].

В. Онікієнко та В. Герасимчук під *ринком праці* розуміють систему соціально-економічних відносин, які визначають і регулюють відтворення робочої сили (формування, розподіл, перерозподіл і використання) в умовах сталого економічного розвитку та забезпечують прогресивні стандарти якості життя населення. При такому підході відтворення людини як відокремленої системи і разом з тим як ланки в складних господарських і соціальних системах розглядається як першооснова розвитку економічної системи і вирішальна умова формування соціально орієнтованого ринку праці [17].

За визначенням О. Грішнєвої, *ринок праці* – це система суспільних відносин, пов'язаних з наймом і пропозицією праці, тобто з її купівлею і продажем; це також економічний простір – сфера працевлаштування, в якій взаємодіють покупці й продавці праці; і це механізм, що забезпечує узгодження ціни й умов праці між роботодавцями і найманими працівниками та регулює її попит і пропозицію [4].

У суспільно-географічному розумінні *ринок праці* – це складна система соціально-економічних відносин, пов'язаних з процесом формування трудових ресурсів, залучення та вилучення частин трудового потенціалу в

суспільному виробництві, де беруть участь як зайняті в різних сферах господарства, так і незайняте населення, яке бажає працювати і перебуває в пошуках роботи. Це динамічна система співвідношення попиту і пропозиції, яка постійно коливається, будучи під дією багатьох і випадкових чинників, і в сучасних економічних умовах має високий ступінь непередбачуваності [3].

Таким чином, *ринок праці* – це поліструктурна система суспільно-географічних і соціально-економічних відносин, пов'язаних з формуванням, використанням і перерозподілом трудових ресурсів певної території під впливом суспільно-географічних чинників.

Ринок праці слід розглядати як цілісну систему, що функціонує на певній території й має визначені межі (група країн, країна, адміністративно-територіальні одиниці держави та їхнє поєднання). Його характерними рисами є : забезпечення, поєднання та узгодження попиту і пропозиції праці; сприяння відтворенню робочої сили; ринок праці характеризує відносини між найманими працівниками та сферою прикладання праці; потребує державного регулювання; має територіальне (просторове) поширення; забезпечує процес суспільного виробництва.

Отже, *ринок праці* – це система суспільних відносин, пов'язаних із купівлею-продажем товару «робоча сила»; це суспільно-географічний простір працевлаштування, де взаємодіють продавці і покупці робочої сили; це механізм узгодження ціни та умов праці між роботодавцями та найманими працівниками [7] .

Робоча сила є сукупністю фізичних, розумових та організаторських здібностей людини, набутих знань і досвіду, які вона застосовує в процесі праці. Властивістю робочої сили є вартість, що залежить від її професійно-кваліфікаційного рівня [7, с. 20]. Товаром на ринку праці є індивідуальна робоча сила.

Основними *функціями* ринку праці є [7, с.44]:

- інформаційна – надання інформації щодо функціонування ринку праці (рівня оплати праці, пропозиції робочих місць, якості робочої сили тощо);
- посередницька – виступає посередником між роботодавцями та найманими працівниками;
- ціноутворювальна – установа рівноваги між попитом і пропозицією робочої сили, визначення її вартості;
- стимулююча – стимулює в умовах конкуренції роботодавців ефективніше використовувати трудові ресурси, а найманих працівників підвищувати рівень кваліфікації;
- прогресивна – сприяє створенню нових робочих місць відповідно до сучасних і ліквідації неефективних місць прикладання праці, зумовлює галузеві та територіальні переміщення робочої сили.

Основними ознаками щодо *сегментації ринку праці* є професійно-кваліфікаційні, галузеві й територіальні.

Сегментація ринку праці за професійно-кваліфікаційними ознаками враховує якісні показники попиту та пропозиції робочої сили і передбачає виділення сегментів працівників різної кваліфікації. Сегментація ринку праці за галузевими ознаками передбачає виділення галузевих ринків праці, що визначаються галузевою структурою господарства.

Сегментація ринку праці може здійснюватись за розміщенням (регіон, місто тощо), демографічними характеристиками (статеві-віковий склад населення), соціально-економічними характеристиками (рівень освіти, професійно-кваліфікаційний склад тощо), економічними критеріями (розподіл за формами власності та ін.).

Щодо структури ринку праці, то виділяють компонентну, територіальну та організаційно-управлінську [7, с.45-46] (Додаток Б).

Так як поняття ринку праці тісно пов'язане з такими поняттями як «зайнятість» та «безробіття», на нашу думку, доцільно розглянути і їх сутність.

Згідно із Законом України «Про зайнятість населення» *зайнятість* – це діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, і така, що, як правило, приносить їм дохід у грошовій або іншій формі [7, с. 22].

Зайнятість – це сукупність соціально-економічних відносин між людьми щодо забезпечення працездатного населення робочими місцями, формування розподілу та перерозподілу трудових ресурсів з метою участі їх у суспільно корисній праці й забезпечення розширеного відтворення робочої сили [7, с. 22].

Зайнятість населення є динамічною категорією і значною мірою залежить від рівня розвитку економіки. Таким чином, соціально-економічний розвиток регіону визначається тим, наскільки ефективно використовуються всі наявні ресурси, у тому числі й трудові ресурси. Тому підтримці зайнятості населення надаються переваги при розробці та реалізації економічної політики як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Види зайнятості виділяють за різними ознаками: за характером діяльності (робота на підприємствах, в організаціях, установах; робота за кордоном; виконання державних і громадських обов'язків; індивідуальна трудова діяльність; навчання в різних закладах освіти денної форми; ведення домашнього господарства; виховання дітей в сім'ї; догляд за хворими, інвалідами та людьми похилого віку); за соціальною належністю (робітники; службовці; менеджери; фермери; підприємці); за місцем трудової діяльності (зайняті в міських населених пунктах; зайняті в сільській місцевості); за видами власності (зайняті на підприємствах і в організаціях державної,

приватної або змішаної форм власності); за статтю; за віком; за професійно-кваліфікаційною ознакою [7].

За статусом зайнятість може бути первинною (діяльність у межах нормативного робочого дня, тижня за основним місцем роботи) та вторинною (зайнятість понад нормативний робочий час). За стабільністю трудової діяльності зайнятість може бути постійною або тимчасовою (пов'язаною з тимчасовим або сезонним характером роботи, а також разовими епізодичними роботами).

Прихована зайнятість – це зайнятість працівників, які перебувають у тривалих неоплачуваних адміністративних відпустках або працюють неповний робочий тиждень.

За критерієм реєстрації трудової діяльності зайнятість може бути такою [7, с.26]:

– *зарєєстрована зайнятість*: наймана праця, підприємництво, самозайнятість;

– *неформальна зайнятість* – діяльність, реєстрацію якої не передбачено чинним законодавством країни (дрібне виробництво, надання послуг тощо);

– *тіньова зайнятість* – діяльність, яка дозволена законом, реєстрацію якої передбачено чинним законодавством, але яка з різних причин не здійснюється;

– *нелегальна зайнятість* – діяльність, що заборонена чинним законодавством держави (торгівля і виробництво наркотичних речовин, зброї тощо).

Окремо виділяють **гнучкі форми зайнятості**, які передбачають нестандартні режими робочого дня та нестандартні робочі місця. До нестандартних режимів робочого часу належать: неповний робочий час, скорочений робочий тиждень, альтернативний робочий час, розподіл одного

робочого місця між двома працівниками, гнучкий робочий рік, стиснутий робочий тиждень, режими гнучкого робочого часу. До зайнятості з нестандартним робочим місцем відносять надомну працю, роботу за викликами тощо [7].

Безробіття – соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу [7, с. 27].

Законом України «Про зайнятість населення» визначено, що «безробітними визнаються працездатні громадяни працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до роботи. Безробітними визнаються також інваліди, які не досягли пенсійного віку, не працюють і зареєстровані як такі, що шукають роботу».

За тривалістю безробіття поділяють на тимчасове, тривале (понад 6 місяців) і застійне (понад 12 місяців) [7, с. 29-30].

Застійне безробіття охоплює людей, які не хочуть, а з часом вже не можуть працювати.

Вимушене безробіття виникає тоді, коли працівник не бажає звільнитися, а адміністрація скорочує персонал і звільняє працівників.

Добровільне безробіття виникає тоді, коли працівник звільняється з роботи за власним бажанням через незадоволеність рівнем оплати праці, умовами праці тощо.

За ознакою реєстрації безробіття поділяється на зареєстроване в державній службі зайнятості та незареєстроване.

1.3. Методи дослідження

Метод дослідження є способом пізнання явищ природи та життя суспільства з метою побудови й обґрунтування системи знань.

Методологічними принципами суспільно-географічного дослідження соціальної безпеки та регіонального ринку праці є принципи територіальності, комплексності, регіональної цілісності, системності та полікомпонентності [7, с.59].

У соціальній географії використовуються філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові методи дослідження. Діалектичний підхід є базовим у методології дослідження і передбачає вивчення тих чи інших явищ в генезисі з урахуванням постійного розвитку та зв'язку з іншими соціально-економічними явищами.

В дослідженні використано метод аналізу і синтезу, що дало можливість не лише проаналізувати рівні соціальної безпеки регіонів, але й визначити соціальні проблеми регіонів та запропонувати певне бачення їх вирішення.

Використання у роботі статистичного методу дозволило проаналізувати статистичні показники, які визначені як індикатори соціальної безпеки регіонів, а також здійснити аналіз ринку праці Чернівецької області.

Використання методу порівняльно-географічного аналізу дало можливість визначити регіональну диференціацію індикаторів соціальної безпеки (зайнятості, безробіття, оплати праці, навантаження на вільне робоче місце тощо).

Кластеризація регіонів України здійснена з використанням методу кластерного аналізу. Результатом застосування кластерного аналізу стало виділення кластерів регіонів за подібністю індикаторів соціального розвитку.

Для оцінки стану соціальної безпеки України в регіональному вимірі було здійснено SWOT-аналіз, що дав можливість визначити сильні та слабкі

сторони соціальної безпеки регіонів України, а також їх можливості та загрози розвитку.

Використання графічного методу дало можливість систематизувати інформацію, дослідити взаємозв'язки складових соціальної безпеки та явищ і процесів, які відбуваються на ринку праці. Метод використано для побудови графіків та діаграм.

Використання картографічного методу дослідження сприяло системному уявленню про соціальну безпеку та її складові. Побудовані картосхеми ілюструють регіональні відміни соціальної безпеки та рівні зайнятості і безробіття за адміністративними районами Чернівецької області.

РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Індикатори соціальної безпеки

Визначення ступеню соціальної безпеки регіонів України ґрунтується на оцінці та аналізі кількох груп, різних за походженням загроз.

Першу групу складають регіональні *загрози, що мають економічне походження* [20]:

- загрози, пов'язані з регіональною диференціацією рівня доходів населення внаслідок низького рівня заробітної плати, соціальної поляризації суспільства на бідних і багатих за відсутності достатньої кількості представників середнього класу, поширення бідності;
- загрози, пов'язані з ситуацією на регіональних ринках праці внаслідок безробіття, скорочення попиту на робочу силу, втрати стабільного соціально-професійного статусу чисельними соціальними групами;
- загрози, пов'язані з проблемою фінансування регіональних соціальних програм.

Другу групу становлять *загрози демографічного походження*:

- загрози регіональної депопуляції населення в результаті природного скорочення, погіршення вікової структури населення, міграційного впливу населення, зменшення середньої тривалості життя;
- загрози погіршення якості трудових ресурсів регіонів через порушення необхідних умов для відтворення робочої сили.

У третю групу включаються *загрози, що мають гуманітарний характер походження*:

- загрози поширення соціальних негараздів.

На основі цих загроз виділено певні показники – індикатори, за якими можна кількісно оцінити стан, того чи іншого регіону. Розглянемо декілька

підходів до визначення цих індикаторів, запропонованих міністерством економіки України та різними вченими.

Існують різні підходи до оцінювання соціальної безпеки. Наказом Міністерства економіки України від 29.10.2013 затверджено Методику розрахунку рівня економічної безпеки України, яка визначає перелік основних індикаторів економічної безпеки (в тому числі соціальної безпеки як складової економічної безпеки), їхні оптимальні, порогові та граничні значення, а також методи обчислення інтегрального індексу економічної безпеки. Зазначена методика базується на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці України і застосовується Міністерством економіки для інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності. Тобто, соціальна безпека аналізується як окрема складова, до складу інтегрального індексу якої входять 14 індикаторів [27] (табл. 2.1).

Таблиця 2.1. Індикатори рівня соціальної безпеки [27]

№ п/п	Індикатор, одиниця виміру	Порогові значення
1	Частка населення із сукупними витратами, які нижче 75% медіанного рівня сукупних витрат (рівень бідності), %	не більше 25
2	Частка населення із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму, %	не більше 40
3	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів	Не менше 3
4	Відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму, разів	1,5 – 2
5	Відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін, разів	не менше 1
6	Відношення сукупних витрат 10% найбільш забезпеченого населення до 10% найменш забезпеченого, разів	не більше 8
7	Частка витрат на харчування (продовольчі товари та харчування поза домом) у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств, %	не більше 50

8	Рівень безробіття (за методологією МОП), %	не більше 10
9	Рівень тривалого безробіття у працездатному віці (відношення чисельності безробітних понад шість місяців до загальної чисельності безробітних), %	не більше 25–30
10	Наявність житлового фонду в середньому на особу, м ²	не менше 25
11	Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 осіб	не більше 60
12	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків до ВВП	не менше 4
13	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків до ВВП	не менше 8,3
14	Охоплення випускників 9-х класів повною середньою освітою, %	не менше 100

Міністерства економіки України використовує такі індикатори соціальної безпеки [32, с.125]:

- кон'юнктура ринку праці;
- рівень оплати праці;
- співвідношення тіньової заробітної плати до офіційної;
- частка тіньової зайнятості;
- частка видатків на освіту у ВВП;
- частка видатків на охорону здоров'я у ВВП;
- частка пенсійних видатків у ВВП;
- співвідношення середньої заробітної плати і прожиткового мінімуму;
- питома вага заробітної плати у структурі доходів населення;
- рівень дефіциту ПФ до ВВП.

Н. Провотар та К. Сегіда для діагностування соціальної безпеки України та її регіонів, пропонують використовувати такі групи індикаторів [20, с.266]:

- *індикатори якості життя населення*: коефіцієнти народжуваності, смертності, дитячої смертності, природного скорочення населення, частка дітей і підлітків та пенсіонерів у віковій структурі населення, рівень

освіченості населення, коефіцієнти вибуття, й прибуття населення, сальдо міграції;

- *індикатори напруженості на ринку праці*: рівні зайнятості та безробіття населення та молоді, чисельність безробітних, які перебували на обліку більше одного року, навантаження на одне вільне робоче місце, попит та пропозиція робочої сили, рівні працевлаштування;

- *індикатори добробуту населення*: ВРП на душу населення, ВДВ на одну особу, доходи і витрати на одну особу, рівень оплати праці, частка населення, що проживає за межею бідності, рівень інфляції, забезпечення населення різними видами послуг (побутовими, інформаційними тощо), продовольча доступність для населення;

- *індикатори соціальних протиріч*: співвідношення доходів найбагатших і найбідніших родин, співвідношення доходів найбагатших і найбідніших родин, співвідношення заробітної плати чоловіків і жінок;

- *індикатори соціальних негараздів*: рівень злочинності (у тому числі вбивства, згвалтування, торгівля людьми), коефіцієнт розлучуваності, рівень поширення наркоманії, алкоголізму, кількість хворих ВІЛ/СНІД та психічні розлади;

- *індикатори фінансування регіональних соціальних програм*: витрати державного й місцевого бюджетів на соціальні потреби.

Здійснимо порівняльно-географічний аналіз окремих індикаторів соціального розвитку. За коефіцієнтом народжуваності серед регіонів України у 2018 році лідерами були Рівненська, Волинська та Закарпатська області, а також м. Київ. До областей з найнижчими коефіцієнтами народжуваності відносяться Чернігівська, Черкаська, Харківська, Сумська, Полтавська, Запорізька та Кіровоградська області. Рівень смертності населення у 2018 році був найвищим у Київській, Житомирській, Херсонській та Дніпропетровській областях, а найнижчим – у Львівській,

Чернівецькій, Івано-Франківській та Тернопільській. Варто зауважити, що природний приріст населення не спостерігався в жодній з областей, за винятком м. Київ.

Міграційний приріст населення за абсолютним показником був найвищим у Київській, Одеській, Харківській, Дніпропетровській та Львівській областях.

Найвищий рівень зайнятості на ринку праці у 2018 році зареєстровано у Харківській, Київській, Дніпропетровській, Сумській областях та у м. Київ. Варто відмітити, що показник зайнятого населення в Україні у 2018 році в цілому збільшився до 57,1 з 56,1 % у 2017 році.

Загальний коефіцієнт розлучуваності в Україні у 20-18 році становив 3,9. Найбільший показник коефіцієнта спостерігався у Полтавській, Дніпропетровській, Чернігівській, Київській та Черкаській областях, а найменший – у Закарпатській, Львівській, Рівненській, Волинській, Чернівецькій, Тернопільській та Івано-Франківській.

Навантаження на одну вакансію на ринку праці поступово зменшується і характеризується найвищими показниками у Вінницькій (24 особи), Запорізькій (26), Черкаській (34) областях, а найнижчими – у Київській (2), Львівській (2), Волинській (3), Закарпатській (4), Дніпропетровській (4), Одеській (4), Чернівецькій (4) та Полтавській (5 осіб).

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників в Україні у 2018 році становила 8865 грн. Найбільші показники заробітної плати були зафіксовані у м. Київ (13542 грн), Донецькій (9686) та Київській (9097) областях, найменша заробітна плата була у Тернопільській (6969), Чернівецькій (6991), Чернігівській (6995) та Херсонській (7058 грн) областях.

Найбільша частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами нижче прожитого мінімуму у 2018 році спостерігалась у Вінницькій (10,7%), Волинській (9,9) та Житомирській (9,1) областях, а

найнижча - у Одеській (0,8), Івано-Франківській (0,2 %), Закарпатській (0,2) областях та в м. Київ (0,7).

Найбільше ВІЛ-інфікованих в Україні було зареєстровано у Дніпропетровській (3456 осіб) та Одеській (2597 осіб) областях, а найменше – у Тернопільській (91) та Чернівецькій (94) областях.

Кількість хворих з діагнозом активного туберкульозу, починаючи з 2010 року (31,3 тис. осіб) в Україні зменшилась до 21,3 осіб у 2018 році. Найбільше хворих зареєстровано в Одеській та Дніпропетровській областях.

Кількість виявлених злочинів у 2018 році становила в Україні 487,2 тис. випадків. До областей, де було зафіксовано найбільшу кількість злочинів, відносяться Дніпропетровська (45,7 тис. випадки), Одеська (33,1), Харківська (36,4) області та м. Київ (67,1). Найменша кількість злочинів виявлена у Чернівецькій, Тернопільській та Івано-Франківській областях.

2.2. Рівні соціальної безпеки регіонів України

На рівень соціальної безпеки в Україні впливають організаційно-правові передумови, до яких належать соціальне законодавство, соціальні гарантії, діяльність управлінських структур державного і регіонального рівнів.

Рівень соціальної безпеки в регіонах найбільше залежить від соціально-економічних факторів. Соціально-економічні фактори (трансформаційні процеси в економіці, скорочення виробництва, рівень урбанізації регіону, освітньо-професійний рівень населення тощо) характеризуються значними регіональними відмінностями і неоднозначним впливом на рівень соціальної безпеки. Так, в урбанізованих регіонах вище офіційні показники доходів населення, а поширення соціальних лих, часто, досягає критичного рівня.

Для оцінки рівнів соціальної безпеки регіонів України, нами було проаналізовано дві групи показників. Показники-стимулятори включали:

вікові коефіцієнти народжуваності, кількість зайнятого населення у віці 15–70 років, середньомісячну номінальну заробітну плату штатних працівників. Показниками-дестимуляторами було обрано: смертність населення за європейським стандартом, природний приріст (скорочення) населення, міграційний приріст (скорочення) населення, загальний коефіцієнт розлучуваності, кількість зареєстрованих безробітних, навантаження на одну вакансію, частку населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму, кількість ВІЛ-інфікованих, кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу, кількість виявлених злочинів (Додатки В-Л).

На основі вищенаведених показників був здійснений кластерний аналіз, за результатами якого ми виділили шість кластерів регіонів України з різними рівнями соціальної безпеки (рис. 2.1., рис. 2.2.).

Перший кластер утворили *м. Київ, Одеська і Львівська області*. Ці регіони характеризуються високими показниками народжуваності, міграційний приростом, найвищими показниками зайнятості населення та найвищою середньою заробітною платою штатних працівників. Показники частки населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму невисокі, порівняно з іншими областями України. Основними загрозами соціальної безпеки регіони мають значну поляризацію населення за доходами, критичний рівень поширення соціальних негараздів, зокрема злочинності, ВІЛ/СНІДу.

Другий кластер формують *Київська, Харківська та Дніпропетровська області*. Цей кластер характеризується високим міграційним приростом населення до даних регіонів, однією з найвищих середньомісячних номінальних заробітних плат штатних працівників та високим рівнем зайнятості населення. Основними загрозами соціальної безпеки даних

регіонів є достатньо високий рівень злочинності та диференціації населення за доходами.

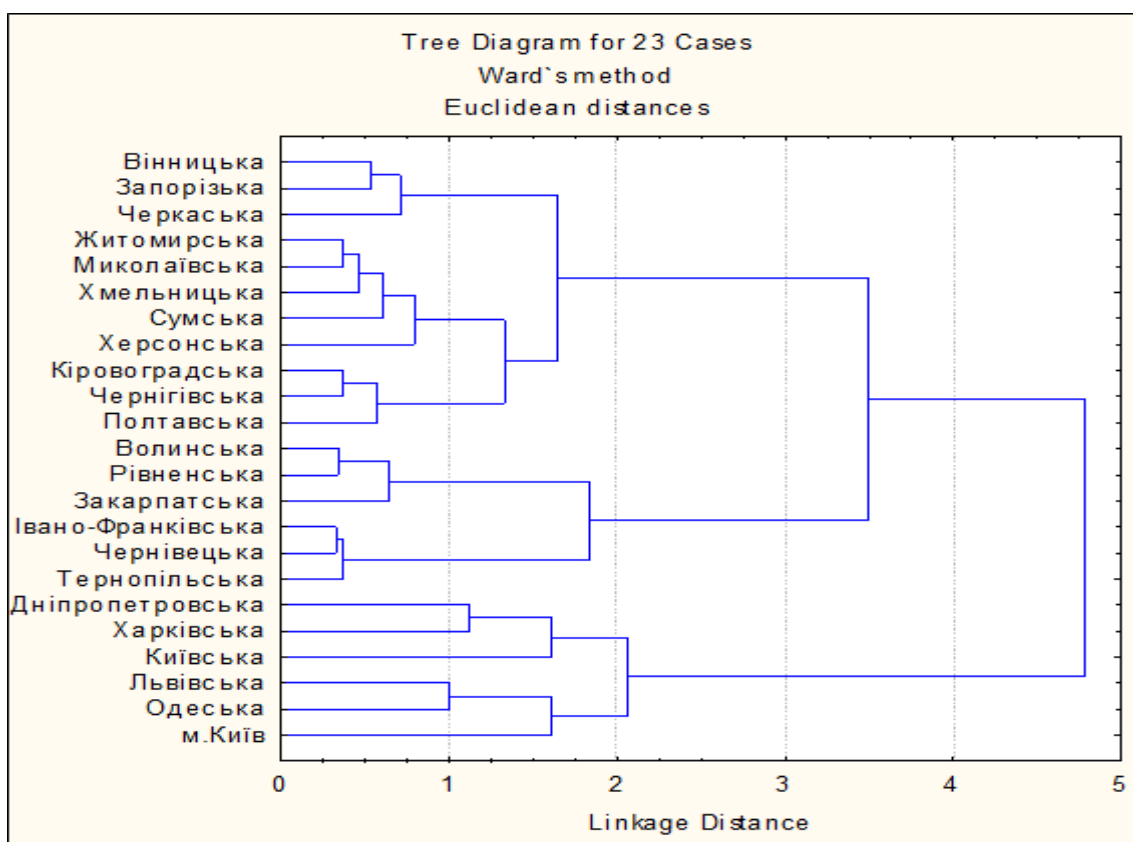

Рис. 2.1. Дендрограма кластеризації регіонів України за рівнем соціальної безпеки

Третій кластер складають *Волинська, Рівненська і Закарпатська області*. Він характеризується найвищими показниками народжуваності населення серед інших областей України, а також найнижчими показниками природного скорочення населення. Окрім того, в цих областях найнижчі показники розлучуваності населення та низька захворюваність на ВІЛ/СНІД, туберкульоз. Кількість виявлених злочинів є нижче середньої в загальному по Україні. Напруженим є становище на ринку праці: тут одні з найнижчих показники рівня зайнятості населення.

Четвертий кластер утворили *Івано-Франківська, Чернівецька та Тернопільська області*. Ці області належать до тих, де показники депопуляції населення є нижчими за середні в Україні. Стан ринку праці є напруженим (найнижча заробітна плата, низький рівень зайнятості населення). Дані області мають найнижчі показники соціальних негараздів, а саме: рівень захворюваності на ВІЛ/СНІД, туберкульоз, рівень злочинності.

Рис. 2.2. Кластери регіонів України за рівнем соціальної безпеки

П'ятий кластер - *Житомирська, Миколаївська, Хмельницька, Сумська, Херсонська, Кіровоградська, Чернігівська та Полтавська області*. Основними загрозами соціальної безпеки цих областей є критично низький рівень добробуту населення, поширення бідності, депопуляція населення, його старіння, неконтрольовані трудові міграції, високий рівень безробіття населення. В них індикатори-дестимулятори преважають за

своїми впливом на рівень соціальної безпеки. Основними дестимуляторами є поширення злочинності та соціальних негараздів, депопуляція населення.

Шостий кластер - Вінницька, Черкаська, Запорізька області. В цій групі регіонів основними дестимуляторами в регіонах є депопуляція населення, безробіття та поширення бідності.

Проаналізувавши, вищенаведене, можна зробити висновок, що соціальними пріоритетами України та її регіонів мають стати соціальна стабільність, підвищення рівня життя населення, збереження генофонду нації і зміцнення здоров'я громадян, формування сучасного середнього класу зі способом життя, притаманним економічно розвиненим країнам, збереження працересурсного потенціалу та створення ефективної системи соціального захисту. Критеріями соціальної безпеки регіонів України на сучасному етапі є збільшення середньої тривалості життя населення та підвищення рівня його доходів.

Проаналізуємо розрахунки коефіцієнтів соціальної безпеки, які були проведені на основі статистичних матеріалів Державного комітету статистики України та Міністерства економіки України [30] (табл. 2.2). Як свідчать отримані дані, коефіцієнт соціальної безпеки України не має стабільного характеру. Максимальне значення він мав у середині минулого десятиріччя. Даний показник є результатом впливу стимулюючого та дестимулюючого компонентів.

Таблиця 2.2. Динаміка коефіцієнтів соціальної безпеки регіонів, розрахованих за методикою Міністерства економіки України [30]

Області	2010	2015	2018
Вінницька	0,321	0,443	0,458
Волинська	0,344	0,402	0,412
Дніпропетровська	0,531	0,484	0,502
Донецька	0,864	0,391	0,345

Житомирська	0,311	0,472	0,481
Закарпатська	0,261	0,611	0,732
Запорізька	0,381	0,428	0,501
Івано-Франківська	0,298	0,533	0,675
Київська	0,284	0,541	0,586
Кіровоградська	0,281	0,354	0,433
Луганська	0,542	0,316	0,302
Львівська	0,427	0,473	0,498
Миколаївська	0,297	0,428	0,445
Одеська	0,381	0,532	0,634
Полтавська	0,331	0,378	0,411
Рівненська	0,286	0,455	0,521
Сумська	0,283	0,400	0,423
Тернопільська	0,278	0,419	0,526
Харківська	0,421	0,508	0,611
Херсонська	0,301	0,416	0,489
Хмельницька	0,304	0,726	0,815
Черкаська	0,302	0,407	0,513
Чернівецька	0,245	0,702	0,848
Чернігівська	0,271	0,382	0,442
Україна	0,471	0,477	0,493

Найнижчі значення регіонів зумовлюють формування непривабливого соціального середовища, що викликає відтік активних прошарків населення до інших територій держави. Внаслідок існування подібного явища зазначені регіони відчувають нестачу населення і трудових ресурсів для свого розвитку.

За методологією ООН [29], межею бідності вважається отримання доходу 4 дол. США на добу на одну особу (або близько 120 дол. США на місяць). Згідно офіційного обмінного курсу НБУ, показник СЗП держави в

доларовому еквіваленті склав у 2010 році – 289,0 \$, в 2015 р. – 161,3 \$, а у 2018 р. – 325\$ [21]. Серед 27 регіонів лише один (м. Київ) характеризується перевищенням світової межі бідності.

Як зазначають К. Мезенцев, М. Підгрушний та Н. Мезенцева, проведення групувань регіонів України за різними індикаторами методами кластерного аналізу, індексним та рангів підтверджують, що найвищим рівнем соціальної безпеки в Україні характеризується м. Київ, де всі індикатори загроз соціальної стабільності мають найнижчі рівні свого прояву [8, с. 93]. На їх думку, Харківська, Одеська, Київська, Львівська області характеризуються середніми показниками індикаторів соціальної безпеки в Україні. Дніпропетровська та Запорізька області основними загрозами соціальної безпеки мають депопуляцію населення, значну його поляризацію за доходами, критичний рівень поширення соціальних негараздів, зокрема злочинності, наркоманії, ВІЛ/СНІДу. Для Вінницької, Житомирської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Херсонської, Черкаської та Чернігівської областей основними загрозами соціальної безпеки є критично низький рівень добробуту населення, поширення бідності, критичний рівень депопуляції населення, його старіння, неконтрольовані трудові міграції, високий рівень безробіття населення. Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Волинська, Рівненська, Тернопільська та Хмельницька області основними загрозами соціальної безпеки мають критичний стан напруженості на ринку праці, поширення неконтрольованих трудових міграцій, низький рівень життя населення та поширення бідності.

В Україні виділяються регіони, де індикатори соціальних негараздів найнижчі і поширення соціальних лих суттєво не загрожує регіональній соціальній безпеці. Це м. Київ, Київська, Львівська, Одеська, Харківська

області. У цій групі регіонів індикатори-стимулятори переважають над дестимуляторами.

Підсумовуючи усі вищенаведені дослідження, пропонуємо здійснити SWOT-аналіз стану соціальної безпеки України в регіональному вимірі (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3. SWOT-аналіз стану соціальної безпеки України в регіональному вимірі

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Поступове зростання середньомісячної заробітної плати і грошових доходів населення. 2. Зменшення заборгованості з виплати заробітної плати населенню. 3. Наявність кваліфікованого трудового потенціалу. 4. Відсутність різких змін показників соціальної безпеки. 5. Зменшення пресингу на ринку праці в результаті зниження навантаження на одне вільне робоче місце для держави і регіонів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зростання рівня безробіття населення. 2. Невідповідність фактичних значень показників безпеки реальним. 3. Недостатнє державне фінансування соціальної сфери. 4. Недостатній рівень розвитку освітньої та культурної сфери та охорони здоров'я, що призводить до суттєвого зниження рівня культурного і медичного забезпечення населення. 5. Низький рівень оплати праці. 6. Значна поляризація в оплаті праці.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Збереження існуючих темпів зростання показників середньомісячної заробітної плати і грошових доходів населення. 2. Поліпшення соціального захисту в державі, удосконалення системи управління трудовими ресурсами 3. Розвиток соціальної інфраструктури, що враховуватиме реальні потреби регіону. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Міграція трудового потенціалу держави, зниження рівня його кваліфікації. 2. Збільшення розриву між номінальною та реальною заробітною платами. 3. Посилення відтоку працездатного населення (особливо молоді) за межі держави. 4. Зростання невдоволеності населення соціальною та економічною ситуацією. 5. Тінізація економіки та заробітної плати.

РОЗДІЛ 3. РИНОК ПРАЦІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

3.1. Суспільно-географічна характеристика ринку праці Чернівецької області

На ринку праці Чернівецької області спостерігаються негативні тенденції щодо зменшення зайнятості та зростання безробіття, що є найбільшими загрозами соціальної безпеки.

За даними Чернівецького центру зайнятості чисельність зайнятого населення за I півріччя 2020 року, у порівнянні з I півріччя 2019 року, зменшилась на 10,8 тис. осіб та становила 380,9 тис. осіб, тобто рівень зайнятості зменшився з 58,6% до 57,2% за I півріччя 2020 року [34]. Чисельність безробітного населення збільшилась порівняно з 2019 роком і становила 35,9 тис. осіб, а рівень безробіття (за методологією МОП) склав 8,6%.

На основі даних за 2018 рік ми визначили, що кількість безробітних суттєво відрізняється за адміністративними районами Чернівецької області. Так, найбільше безробітних було зафіксовано в м. Чернівці та Кіцманському районі, а найменше у Путильському, Герцаївському, Новоселицькому, Хотинському, та Кельменецькому районах (рис 3.1), (Додаток М.1).

Впродовж 2020 року роботодавцями було подано інформацію про заплановане вивільнення 4265 працівників, що на 3143 особи більше, ніж у 2020 році. Найбільші частки серед попереджених про масове вивільнення складають працівники охорони здоров'я (23,5%), державного управління й оборони (22,7%), освіти (18,7%), сільського, лісового та рибного господарств (11%).

Кількість зареєстрованих безробітних по районах Чернівецької області станом на 2018 р.

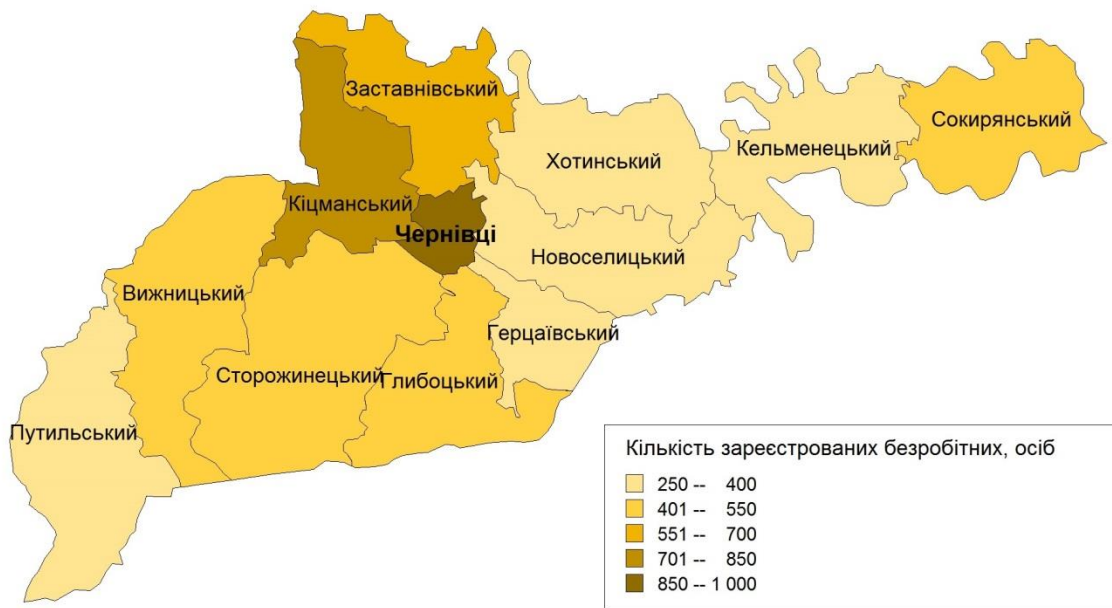

Рис. 3.1. Кількість зареєстрованих безробітних за районами Чернівецької області у 2018 році [розроблено автором за джерелом 34]

Середньооблікова кількість штатних працівників на підприємствах, установах, організаціях Чернівецької області становила 105,5 тис. осіб. Серед них кожен третій працював у сфері освіти, майже кожен шостий – у промисловості [34].

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій Чернівецької області становила 8284 грн і зросла порівняно з I кварталом 2019 року на 15,2%. Найвищий рівень заробітної плати був у державному управлінні й обороні, обов'язковому соціальному страхуванні (12,7 тис. грн) і фінансовій та страховій діяльності (12,5 тис. грн), найнижчий – у сфері тимчасового розміщення й організації харчування (3,6 тис. грн). Розмір середньомісячної заробітної плати має значну диференціацію і по районах Чернівецької області. Так, найбільша заробітна плата була в м. Чернівці та Путильському районі, а найнижча в Новоселицькому районі (рис. 3.2), (Додаток М.2).

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників в Чернівецькій області у 2018 р., грн

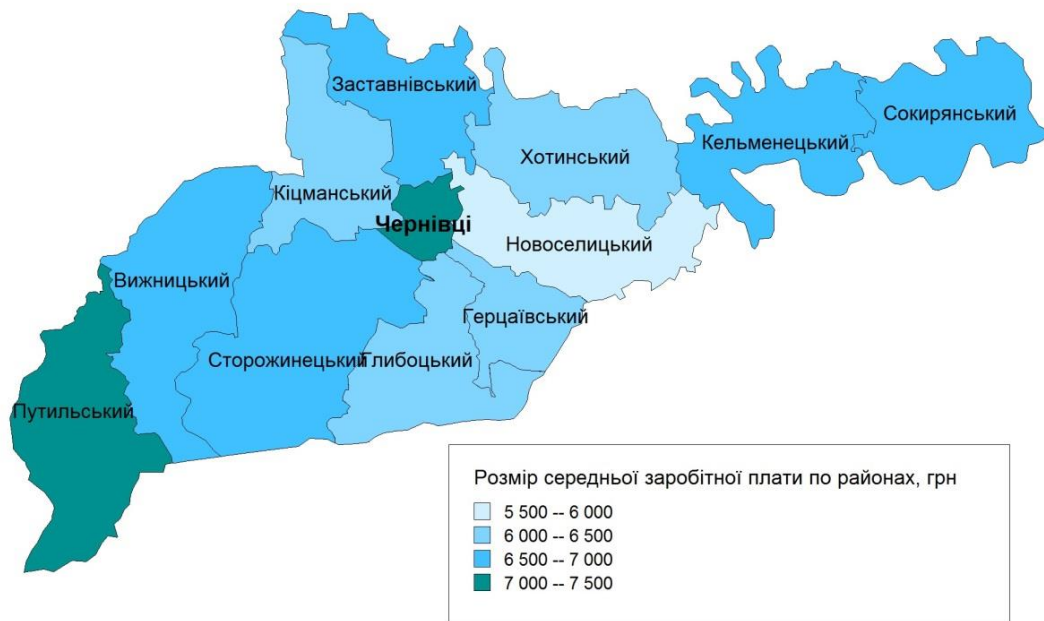

Рис. 3.2. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників у Чернівецькій області у 2018 році [розроблено автором за джерелом 34]

У структурі доходів жителів регіону заробітна плата складала 62,1%, частка доплат, надбавок, премій за виробничі результати, оплата відпусток дорівнювала 34,9%, інші заохочувальні та компенсаційні виплати (одноразові винагороди, матеріальна допомога, соціальні пільги) склали 3%.

Більшість вакансій на ринку праці Чернівецької області – це робітничі професії (швачки, слюсарі, сантехніки, столяри, муляри, продавці, електрики, електрогазозварники, слюсарі з ремонту автомобілів, верстатники широкого профілю тощо) і лише чверть – вакансії службовців. Однак робітничі професії із-за низької престижності не користуються попитом серед безробітних. Тому профорієнтаційні заходи, що проводяться службою зайнятості, не виправляють ті тенденції, що сформувалися у суспільстві.

Значною є невідповідність потреби ринку праці у фахівцях з вищою освітою, оскільки поширення вищої освіти орієнтується передусім не на

потреби економіки, а на необґрунтований попит молоді на певні спеціальності. При перенасиченості ринку такими спеціалістами, масовими у закладах вищої освіти підготовки фахівців за спеціальностями «бухгалтерський облік», «правознавство», «економіка підприємств».

Ще однією з причин, що поглиблює диспропорцію між попитом та пропозицією робочої сили на ринку праці, є регіональна невідповідність вакансій. Найбільша кількість вакансій знаходиться на підприємствах м. Чернівців (майже 70 %), в той час питома вага безробітних, які користуються послугами служби зайнятості м. Чернівців, складає лише понад 10 %.

У м. Чернівцях найбільшим попитом користуються ІТ спеціалісти, бухгалтери, а також представник робітничих професій – верстатники, електромонтери, контролери енергонагляду, провідники вагонів, швачки. В Чернівецькій області є внутрішні регіональні відміни попиту на працівників. Так, у районах з розвинутою деревообробною промисловістю є попит на верстатників деревообробних верстатів тощо.

Особливості Чернівецького регіонального ринку праці визначають демографічні та соціально-економічні фактори. Традиційно в регіоні спостерігається надлишок робочої сили, тому високою є мобільність населення, а також високою є зайнятість у підсобних господарствах. Саме тому, на території Чернівецької області заходи регулювання ринку праці необхідно спрямувати на розвиток працездатних галузей, створення малих підприємств з переробки та зберігання сільськогосподарської продукції з місцевої сировини, виробництва будівельних матеріалів, розширення сфери обслуговування.

3.2. Вплив пандемії Covid-19 на ринок праці регіону

Починаючи з 12 березня 2020 року, ситуація на ринку праці Чернівецької області знаходиться під впливом обмежувальних заходів з метою захисту здоров'я громадян у період пандемії коронавірусу.

За період пандемії 1774 роботодавці співпрацювали з Чернівецькою обласною службою зайнятості, 76,1% з яких укомплектували свої вакансії кваліфікованими фахівцями при сприянні служби зайнятості, яка здійснювала свою діяльність дистанційно. Всього за цей час кількість вакансій у базі даних державної служби зайнятості Чернівецької області складала 8107 одиниць.

Всього у період дії карантину з 12-го березня по 30 вересня 2020 року у Чернівецькій області було зареєстровано 9125 безробітних осіб, працевлаштовано 4161 особу, виплату допомоги по безробіттю отримали 8814 осіб, а кількість вакансій, які були зареєстровані у період карантину становила 4354.

Впродовж карантину 2020 року послуги Чернівецької обласної служби зайнятості отримали 27,8 тис. мешканців сільської місцевості та 25,6 тис. мешканців міст. В регіоні було працевлаштовано 3142 мешканців сільської місцевості та 2672 міських жителів, 40,5% з яких були працевлаштовані оперативно до надання статусу безробітного. Галузевий розподіл працевлаштування безробітних Чернівецької області має такий вигляд: 28,1% працевлаштовані на підприємствах переробної промисловості, 24,4% - сільського господарства, лісового та рибного господарства, 9,5% - оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів.

На нові робочі місця з компенсацією роботодавцю витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування було працевлаштовано 98 безробітних, 17 з яких недостатньо

конкурентоспроможні на ринку праці та 81 особа, що працевлаштована суб'єктами малого підприємництва в пріоритетних видах економічної діяльності. Кількість безробітних у області, які отримали одноразово виплату допомоги по безробіттю та започаткували власну справу, становила 19 осіб.

Чернівецькою обласною службою зайнятості було забезпечено тимчасову зайнятість (участь у громадських роботах та роботах тимчасового характеру) 810 особам. Такими видами громадських робіт стали: супровід осіб з інвалідністю по зору, роботи із соціальними верствами населення, екологічний захист навколишнього середовища, інформування населення про субсидії. По завершенню громадських робіт та інших робіт тимчасового характеру обласною службою зайнятості було працевлаштовано 320 осіб [34].

З метою забезпечення відповідності професійно-кваліфікаційного рівня шукачів роботи вимогам роботодавців, у період карантину за сприяння державної служби зайнятості 836 безробітних проходили професійне навчання за чотирма професіями, які є найбільш затребуваними на ринку праці – перукар, адміністратор, кухар та обліковець з реєстрації бухгалтерських даних. У центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості навчалось 54 особи.

Протягом січня-вересня 2020 року профорієнтаційними послугами було охоплено 22 тис. 99 осіб, з яких 14587 осіб мали статус зареєстрованого безробітного, 3097 осіб, що навчалися у навчальних закладах різних типів, з них учні загальноосвітніх шкіл становили 2514 осіб (рис. 3.3).

На період дії карантину та протягом 30 днів після його завершення мінімальний розмір допомоги по безробіттю в регіоні було підвищено з 650 грн. до 1 тис. грн. На час карантину також було запроваджено законодавчі зміни щодо призначення зареєстрованим безробітним допомоги з першого

дня набуття статусу (навіть тим, хто був звільнений у період карантину за власним бажанням, тоді як до карантину звільненим за власним бажанням допомога виплачувалася з 91 дня набуття статусу).

Рис. 3.3. Профорієнтаційна діяльність Чернівецької обласної служби зайнятості у січні-вересні 2020 року [34].

З 1 липня 2020 року відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» було підвищено прожитковий мінімум для основних соціальних демографічних груп населення до 2197 грн. Враховуючи, що максимальний розмір допомоги по безробіттю не може перевищувати 4-кратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ст.23 Закону України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000р. №1533-III), з 1 липня 2020 року максимальна допомога по безробіттю становить 8788 грн. на місяць.

У Чернівецькій області з 12 березня по 30 вересня 2020 року допомога по безробіттю виплачувалась 8814 безробітним, що в 1,7 разів більше, ніж за

аналогічний період минулого року. Тобто пандемія коронавірусу суттєво вплинула на посилення соціальних негараздів в регіоні і знизила рівень соціальної безпеки.

З метою збереження робочих місць та запобігання зростання безробіття, в регіоні було запроваджено механізм підтримки працівників у період карантину. Відповідно до статті 47 Закону України «Про зайнятість населення» суб'єктам малого та середнього підприємництва, які зупинили чи скоротили свою діяльність у зв'язку з карантинном, з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, надається допомога по частковому безробіттю. Відповідно до Чернівецької обласної служби зайнятості звернулося 655 підприємств малого та середнього бізнесу для отримання допомоги по частковому безробіттю для 7,2 тис. працівників.

Також відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 03.06.2020 №453 «Про внесення змін до Порядку надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» допомога по частковому безробіттю на період карантину виплачується фізичним особам-підприємцям, які не мають найманих працівників, але є застрахованими особами, тобто сплачували єдиний соціальний внесок. На 1 жовтня 2020 року Чернівецькою обласною службою зайнятості було прийнято на розгляд 11473 заяв від фізичних-осіб підприємців щодо надання допомоги по частковому безробіттю.

Кількість безробітних станом на 1 жовтня 2020 року, у порівнянні з 1 жовтня 2019 року, збільшилась в 1,6 рази (на 3426 осіб) та становила 9212 осіб. Структура зареєстрованих безробітних є такою:

за статтю: у загальній кількості зареєстрованих безробітних, чоловіки становили 47,7%, жінки –52,3%;

за віковими групами: 30% зареєстрованих безробітних були у віці до 35 років; 27% - у віці 35-45 років; 43% - у віці понад 45 років;

за освітою: 42,3% зареєстрованих безробітних мали вищу освіту, 27% – професійно-технічну, 30,7% – загальну середню освіту;

за видами економічної діяльності: серед зареєстрованих безробітних 19,7% були зайняті у державному управлінні та обороні, 14,5% – в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, 14,1% - у переробній промисловості;

за професійними групами: серед зареєстрованих безробітних переважають робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (19,6%), працівники сфери торгівлі та послуг (16,5%), службовці та керівники (12,8%), кваліфіковані робітники з інструментом (11,9%).

Кількість вакансій, заявлених роботодавцями до Чернівецької державної служби зайнятості на 1 жовтня 2020 року становила 857 одиниць, а середній розмір заробітної плати у вакансіях складав 6798 грн. (рис. 3.4).

За видами економічної діяльності більшість вакансій налічується на підприємствах переробної промисловості (25,8%), в установах державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (12,5%), транспорту (8,4%) та торгівлі (8,3%) (рис. 3.5). За професійними групами найбільший попит роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників з інструментом (32,9%), робітників з обслуговування машин та устаткування (19,1%), найпростіших професій (13,3%) (рис. 3.5).

Заробітна плата у вакансіях за професійними групами, грн. станом на 1 жовтня 2020 р.

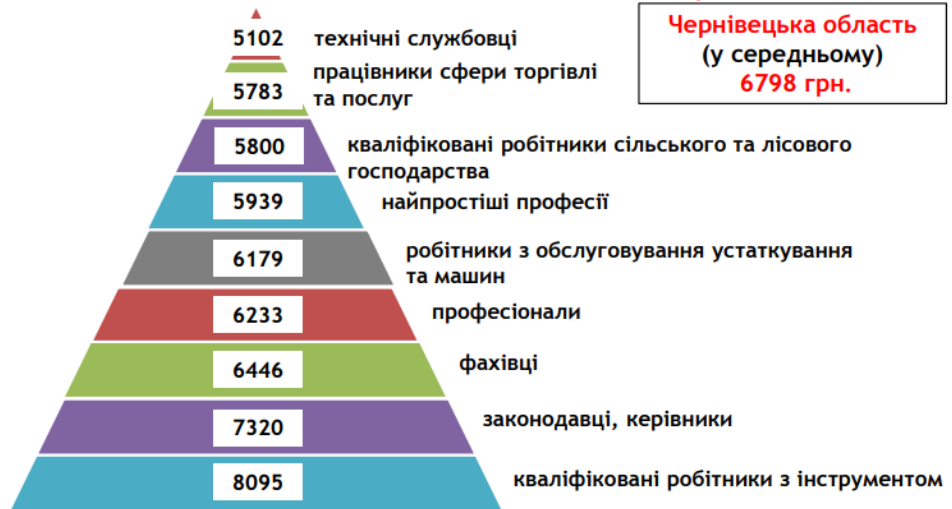

Рис. 3.4. Заробітна плата за вакансіями у Чернівецькій обласній службі зайнятості на 01.10.2020 р., грн. [34].

Структура вакансій,

зареєстрованих в обласній службі зайнятості, станом на 1 жовтня 2020 року, %

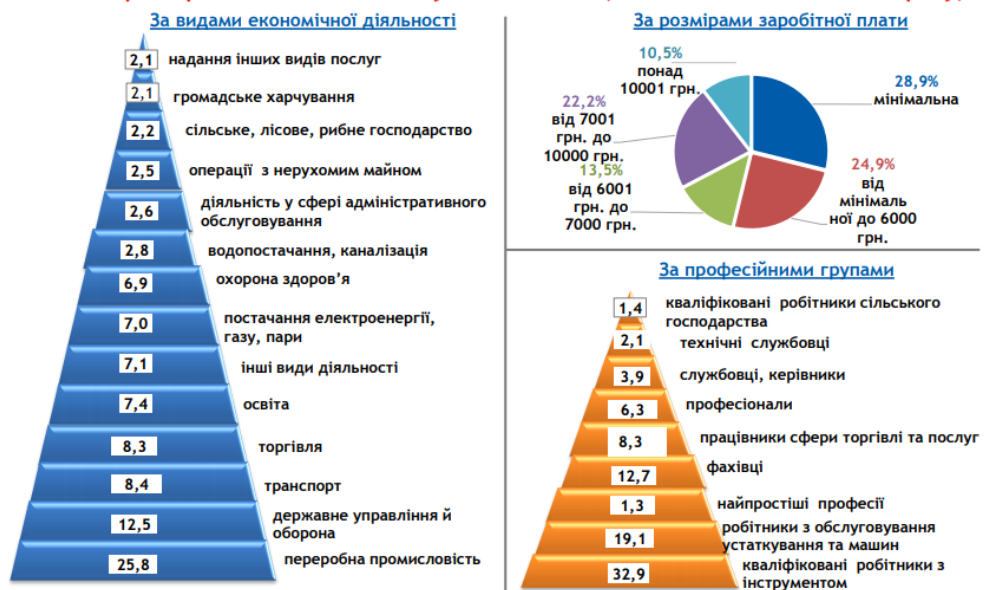

Рис. 3.5. Структура вакансій зареєстрованих в Чернівецькій обласній службі зайнятості на 01.10.2020 р. [34].

До професії, за якими кількість вакансій була найбільшою відносяться робітничі професії, зокрема, водіїв автотранспортних засобів, підсобних робітників, електромонтажників, кухарів, трактористів, прибиральників службових приміщень, робітників фермерських господарств, швачок, а також професії, які потребують фахівців – бухгалтер, медична сестра/брат, вчитель (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Найбільш затребувані професії на Чернівецькому регіональному ринку праці у 2020 році [34].

3.3. Соціальні проблеми Чернівецької області та соціальна безпека регіону

Соціальні проблеми регіону торкаються кількох основних складових: відтворення населення, доходів населення, охорони здоров'я, освіти, культурного розвитку, забезпечення житлом.

Відтворення населення. За останні 17 років населення області скоротилося на 18,4 тис. осіб або на 2%. Лише за 2018 рік населення області зменшилося на 2327 осіб, тобто природне скорочення населення склало 2,6 особи на 1000 жителів. При цьому, в регіоні міське населення збільшилося на 276 осіб, натомість сільське – зменшилося на 2603 особи. В цілому в області проживає 2% чисельності населення України., а густина населення складає на кожний квадратний кілометр території 111,7 осіб. Середня очікувана тривалість життя в регіоні 73,7 року, у тому числі 68,9 – для чоловіків та 78,3 – для жінок.

Статева структура населення області характеризується перевагою жінок у загальній чисельності: на 1 січня 2019 року частка жінок становила 52,9% від загальної кількості постійного населення, а чоловіків – 47,1%. Це співвідношення змінюється в залежності від віку населення. Якщо у новонароджених переважає частка чоловічої статі (52% хлопчиків проти 48% дівчаток), то при переміщенні від дитячих до старших вікових груп відсоток осіб жіночої статі поступово зростає, а чоловічої, відповідно, зменшується, і вже у віковій групі 30–34 роки в структурі населення переважають жінки. Такий стан вікової структури призводить до диспропорції у шлюбних відносинах та у відтворенні населення регіону [30].

Для оцінки вікової структури населення використовують частку в населенні осіб, старших певного віку. В міжнародній практиці це 65 років. В області з 2012 по 2018 роки спостерігалось поступове збільшення демографічного навантаження на осіб віком 15–64 роки дітьми та особами похилого віку.

Демографічна ситуація в області досить складна. Чисельність населення області продовжує зменшуватися. Проте, рівень народжуваності в області – один з найвищих в Україні, рівень смертності – один з найнижчих. Разом з тим, досить високими залишаються рівні захворюваності та

смертності населення, внаслідок чого порівняно низьким є показник тривалості життя.

Надання освітніх послуг. У 2018 році в області працювало 378 закладів дошкільної освіти, однак групи у дошкільних навчальних закладах області залишаються перевантаженими. У 2012 році кількість дітей у закладах дошкільної освіти області (без урахування дітей у групах короткотривалого перебування) у розрахунку на 100 місць становила 132 особи, а у 2018 році – 120 осіб.

Мережа закладів загальної середньої освіти включає 406 закладів усіх ступенів та форм власності (табл. 3.1). Всіма видами позашкільної освіти, гуртковою роботою у ЗНЗ охоплено 67 % від загальної кількості учнів.

Таблиця 3.1. Заклади загальної середньої освіти I-III ступенів у Чернівецькій області [30]

Загальної кількість закладів загальної середньої освіти I-III ступенів							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Гімназії	20	20	20	20	21	21	21
Ліцеї	13	13	14	14	14	14	15
Навчально-виховні комплекси	126	132	140	141	143	142	132

В області функціонує 16 професійно-технічних навчальних закладів різних типів, з них 6 – вищих професійних училищ, 8 ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання покарань та професійно-технічне училище. За галузевим спрямуванням професійно-технічні навчальні заклади області розподіляються так: 1 – для будівництва; 6 – для промисловості; 5 – агропромислового профілю; 2 – для сфери послуг; 2 – для транспорту. Підготовка кваліфікованих робітників ведеться з 73 професій. На цей час, відслідковується тенденція скорочення попиту на ринку праці на

працівників з вищою освітою, тоді як пропозиція на фахівців з робітничими професіями, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках праці, зростає. На початок 2018/19 навчального року в області діяло 16 закладів вищої освіти: 13 – коледжів, технікумів, училищ, 3 – університети, академії, інститути [30].

Охорона здоров'я та захворюваність населення. У 2018 році у Чернівецькій області функціонувало 197 ФАПів, що на 21 менше, ніж у 2012 році, у зв'язку з їх реорганізацією в амбулаторії загальної практики – сімейної медицини. Налічується 199 самостійних амбулаторно-поліклінічних закладів, з них 191 амбулаторія загальної практики - сімейної медицини. В області, починаючи з 2013 року, організовано 18 центрів ПМСД. Стационарну допомогу в області надавали 26 лікарняних закладів та 6 диспансерів із стаціонарами. Загальна потужність ліжкового фонду області становить 68,6 на 10 тис. (в Україні – 66,08 на 10 тис.). Зменшення кількості ліжок протягом останніх семи років відбувалося за рахунок оптимізації та реорганізації як районних, так і міських та обласних лікувальних закладів [30].

Динаміка показників захворюваності свідчить, що ВІЛ-інфікованих в 2018 році в області стало більше, порівняно з 2017 роком, а от показники захворюваності на туберкульоз мають тенденцію до зниження (рис. 3.7, рис. 3.8) (Додатки М.4-М.5).

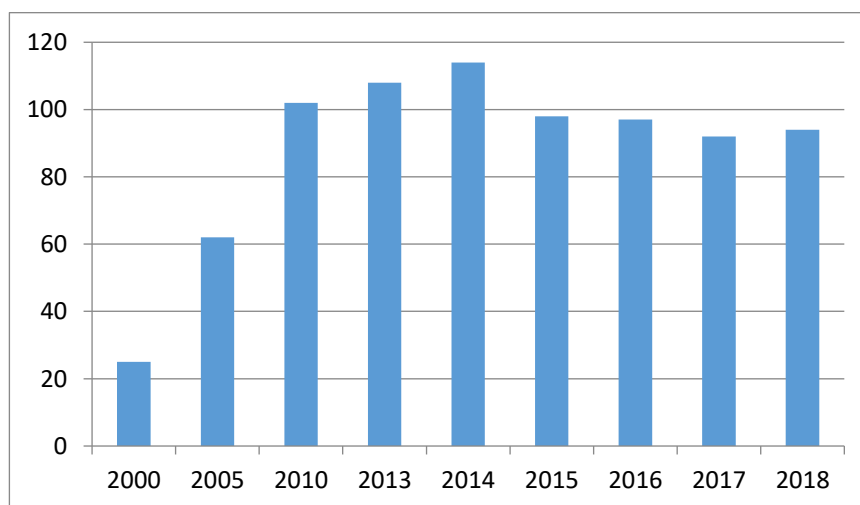

Рис. 3.7. Динаміка ВІЛ-інфікованих у Чернівецькій області, осіб [21].

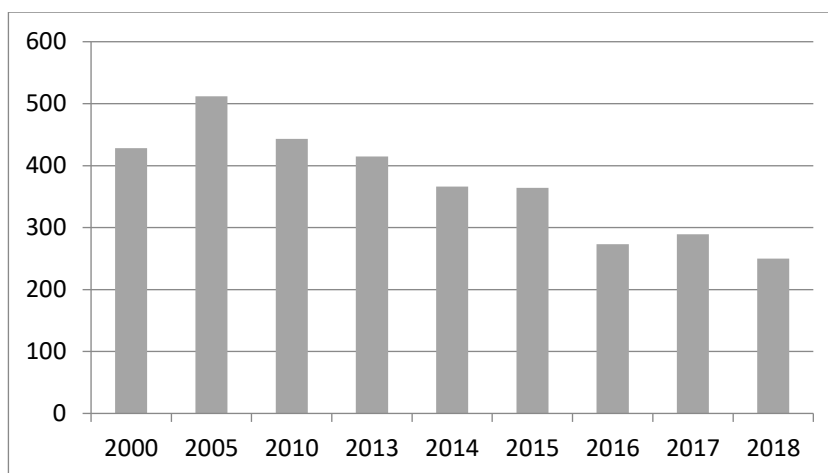

Рис. 3.8. Динаміка захворюваності на активний туберкульоз в Чернівецькій області, осіб [21].

Надання культурних послуг. Галузь культури Чернівецької області представлена цілісною мережею закладів та установ, серед яких 387 клубних закладів, 396 бібліотек, 147 музеїв, 49 шкіл естетичного виховання, 2 обласних театри, обласна філармонія та зала органної і камерної музики, обласний коледж мистецтв ім. С.Воробкевича, обласний учбово-методичний центр культури Буковини, обласне комунальне підприємство «Кіновідеопрокат», 40 кіноустановок, обласний центр з питань культурної спадщини. Мережа закладів культури за останні 7 років частково скоротилася. Так, кількість бібліотек зменшилась на 1,5 %, а демонстраторів фільмів – на 68,5 %, а кількість клубних закладів збільшилась на 0,5 % відповідно до потреб жителів та структурних змін у галузі.

Житлово-комунальні послуги. Рівень розвитку цієї галузі господарства не задовольняє потреби населення у повній мірі, матеріально-технічна база підприємств та організацій галузі потребує розширення і удосконалення. За період 2012-2018 рр. спостерігається позитивна динаміка щодо збільшення кількості житлових будинків та їх загальної площі. У середньому на одного

жителя області у 2018 році припадало по 25,2 м² загальної площі житла (у міських поселеннях – 22,8 м², у сільській місцевості – 26,9 м²). Порівняно з 2012 роком, рівень забезпеченості житлом збільшився на 1,9 м².

Системами централізованого водовідведення забезпечено 9 міст, 7 селищ міського типу, системами локального водовідведення забезпечено 2 міста та 10 сільських населених пунктів. Централізованим водовідведенням забезпечено - 29,1% населення області, в тому числі: 63,9% - міського, 30,9% - селищного населення. Середній показник в Україні становить відповідно, 52,8%, 89,3% та 79,5% [30].

ВИСНОВКИ

Соціальна безпека виступає ключовою передумовою не лише соціального, але й економічного прогресу країни. Соціальна безпека України у сучасних умовах набуває пріоритетності у питанні забезпечення національної безпеки держави. Водночас, також зростає потенційна залежність суспільних процесів від соціальної безпеки та соціальної сфери.

Під соціальною безпекою ми розуміємо це стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливу загроз, що здійснюється шляхом впровадженням ефективної соціальної політики з боку держави.

У ході написання магістерської роботи було охарактеризовано індикатори соціальної безпеки; здійснено кластеризацію регіонів України за рівнем соціальної безпеки.

Для оцінки рівнів соціальної безпеки регіонів України було використано показники-стимулятори (вікові коефіцієнти народжуваності, кількість зайнятого населення у віці 15–70 років, середньомісячну номінальну заробітну плату штатних працівників) та показники-дестимулятори (смертність населення за європейським стандартом, природний приріст (скорочення) населення, міграційний приріст (скорочення) населення, загальний коефіцієнт розлучуваності, кількість зареєстрованих безробітних, навантаження на одну вакансію, частку населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму, кількість ВІЛ-інфікованих, кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу, кількість виявлених злочинів). На основі вищенаведених показників був здійснений кластерний аналіз, за результатами якого ми виділили шість кластерів регіонів України. Кластер 1 утворили м. Київ, Одеська і Львівська області, які характеризуються високими показниками народжуваності, міграційний

приростом, найвищими показниками зайнятості населення та найвищою середньою заробітною платою штатних працівників, а основними загрозами соціальної безпеки мають значну поляризацію населення за доходами, критичний рівень поширення соціальних негараздів, зокрема злочинності, ВІЛ/СНІДу. Кластер 2 формують Київська, Харківська, Дніпропетровська області. Цей кластер характеризується міграційним приростом населення, однією з найвищих середньомісячних номінальних заробітних плат штатних працівників. Основними загрозами соціальної безпеки регіонів є депопуляція населення, поширення злочинності, диференціація населення доходами. Кластер 3 формують Волинська, Рівненська і Закарпатська області, що характеризується найвищими показниками народжуваності населення, найнижчими показниками природного скорочення населення, найнижчими показниками розлучуваності населення та низькою захворюваністю населення на ВІЛ/СНІД, туберкульоз, порівняно низьким рівнем злочинності. Напруженим в регіонах є становище на ринку праці. Кластер 4 утворили Івано-Франківська, Чернівецька та Тернопільська області, де показники депопуляції населення є нижчими за середні в Україні, а стан ринку праці є напруженим. Дані області мають найнижчі показники поширення соціальних негараздів. Кластер 5 формують Житомирська, Миколаївська, Хмельницька, Сумська, Херсонська, Кіровоградська, Чернігівська та Полтавська області, основними загрозами соціальної безпеки в яких є критично низький рівень добробуту населення, поширення бідності, депопуляція населення, його старіння, неконтрольовані трудові міграції, високий рівень безробіття населення. В них індикатори-дестимулятори преважають за своїми впливом на рівень соціальної безпеки. Основними дестимуляторами є поширення соціальних негараздів, депопуляція населення, поширення бідності. Кластер 6 формують Вінницька, Черкаська та Запорізька області, де основними

дестимуляторами в регіонах є депопуляція населення, безробіття та поширення бідності.

Здійснено SWOT-аналіз стану соціальної безпеки України в регіональному вимірі. Визначено, що соціальними пріоритетами України та її регіонів мають стати соціальна стабільність, підвищення рівня життя населення, збереження генофонду нації і зміцнення здоров'я громадян, формування сучасного середнього класу зі способом життя, притаманним економічно розвиненим країнам, збереження працересурсного потенціалу та створення ефективної системи соціального захисту. Критеріями соціальної безпеки регіонів України на сучасному етапі є збільшення середньої тривалості життя населення та підвищення рівня його доходів.

Під ринком праці ми розуміємо суспільно-географічний простір працевлаштування, де взаємодіють продавці і покупці робочої сили. У магістерській роботі проаналізовано ситуацію на ринку праці Чернівецької області в контексті соціальної безпеки; охарактеризовано вплив пандемії Covid-19 на соціально-економічний розвиток та ринок праці Чернівецької області; визначено соціальні проблеми регіону в контексті соціальної безпеки.

Особливості Чернівецького регіонального ринку праці визначають демографічні та соціально-економічні фактори. Традиційно в регіоні спостерігається надлишок робочої сили, тому високою є мобільність населення, а також високою є зайнятість у підсобних господарствах. Саме тому, на території Чернівецької області заходи регулювання ринку праці необхідно спрямувати на розвиток працездатних галузей, створення малих підприємств з переробки та зберігання сільськогосподарської продукції з місцевої сировини, виробництва будівельних матеріалів, розширення сфери обслуговування.

Соціальні проблеми регіону торкаються кількох основних складових: відтворення населення, доходів населення, охорони здоров'я, освіти, культурного розвитку, забезпечення житлом. Основними напрямками діяльності для підвищення рівня соціальної безпеки у Чернівецькій області повинні стати: постійний моніторинг та оцінка потенційних загроз соціальної безпеки; пошук та оцінка потенційних резервів підвищення соціальної безпеки; розробка та реалізація програм соціально-економічного розвитку регіону, спрямованих на підвищення соціальної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білорус О.Г. Глобалізація та безпека розвитку: монографія. О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. К.: Вид-во КНЕУ, 2001. 733 с.
2. Весельська Л.А. Соціальна безпека: проблема визначення // Науковий вісник академії муніципального управління. Серія Управління. 2010. Вип. 3. С. 457-461.
3. Грицевич В. С. Відтворювальний потенціал трудових ресурсів регіону (математико-географічний аналіз на матеріалах Львівської області) : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія». Львів, 2000. С. 9.
4. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина : підручник. К. : Знання, 2009. С. 77.
5. Костащук І. До питання про етапи формування національного складу населення Чернівецької області // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. 2004. Вип. 2 (10). С.76-81.
6. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист : навч. посіб. із соц. політики. К. : Основи, 2004. 491 с.
7. Мезенцев К.В. Географія праці: сучасні концепти та ринки праці регіонів : Навчальний посібник. Мезенцев К.В. Мезенцева Н.І., Мостова І.О., Сайчук В.С. К. : ВПЦ «Київський університет», 2014. 210 с.
8. Мезенцев К.В. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація. Мезенцев К.В., Підгрушний Г.П., Мезенцева Н.І. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2014. С. 91-94.
9. Мезенцева Н.И. Социальная безопасность регионов: индикаторы и проблемы социального развития // Теория социально-экономической географии: современное состояние и перспективы развития: Материалы междунар. конф. Изд-во ВОЮФУ, 2010. С. 387-390.

10. Мезенцева Н. І., Мезенцев К.В. Регіональна соціальна безпека в Україні. Економічна і соціальна географія. 2001, Вип. 51. С. 121 – 128.
11. Мезенцева Н. І., Марченко Ю.В. Соціальні негаразди в регіонах України: географія та передумови поширення. Економічна та соціальна географія. 2011, Вип. 61. С. 173 – 178.
12. Мезенцева Н. І. Суспільно-географічні аспекти соціальної безпеки регіонів України. // Географія в інформаційному суспільстві: Зб. наук. праць. К.: ВГЛ «Обрій», 2008, Т.2. С. 108 – 110.
13. Мезенцева, Н. І. Типізація регіонів України за загрозами соціальної безпеки // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Географія. 2006, Вип. 53. С. 19-20.
14. Механізми забезпечення соціальної безпеки на рівні регіону: практика реалізації: монографія. В.Г. Бульба, С.О. Горбунова-Рубан, А.В. Меляков та ін. Харків: ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. 445 с.
15. Минин Б.А. Возвратное право и социальная безопасность. М., 2000. 198 с.
16. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. 460 с.
17. Онікієнко В. В., Герасимчук В.І. Методологія державного регулювання соціалізації ринку праці в Україні. Зайнятість та ринок праці. 2003. Вип. 18. С. 64.
18. Підлипна Р.П. Методологічні засади тлумачення дефініції «соціальна безпека». Науковий вісник НЛТУ України. 2015, Вип. 25.2. С. 275-280.
19. Скуратівський В.А. Основи соціальної політики: навч. посіб. К.: Вид-во МАУП, 2002. 200 с.
20. Соціальна географія: підручник. За ред. Л. Немець та К. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. С. 263-269.
21. Статистичний збірник «Регіони України». Державна служба статистики України. Київ, 2019. 309 с.

22. Шевчук П. І. Соціальна політика. Львів: Світ, 2003. 400 с.
23. Декларація соціального прогресу та розвитку [Електронний ресурс].
Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_116
24. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII // Офіційний вісник України. 2018. № 55. Ст. 1903.
[Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
25. Коленда Н.В. Соціальна безпека населення та її основні складові. Modern directions of theoretical and applied researches. 2013. March. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua>
26. Коломієць В.Ф., Рудник Р.М. Місце громадської безпеки в системі національної безпеки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vmv.kyumu.edu.ua/v/p09/7.pdf>
27. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України, наказ від 29.10.2013 №1277 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
28. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку. Б. Данилишин, В. Куценко. Вісник національної академії наук України, 2010, 1: 20-28.
[Електронний ресурс]. Режим доступу:
file:///C:/Users/Sasha/Downloads/vnanu_2010_1_3.pdf
29. Сидорчук О.Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення : монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/monografii/sidorchuk/sidorchuk_mon.pdf
30. Стратегія регіонального розвитку Чернівецької області на період до 2027 року - [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-](https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na)

polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategiya-regionalnogo-rozvytku-
cherniveczkoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/

31. Теоретико-економічні аспекти визначення соціальної безпеки регіонів України. О. Александрова, М. Косич, О. Фролов. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2019, № 68. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://btie.kart.edu.ua/article/view/188984/189233>
32. Харазішвілі Ю.М., Дронь Є.В. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі. К.: НІСД, 2014. 126 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-12/prognoz-5238c.pdf>
33. Хомра О.У., Русанова Т.Є. Соціальна безпека: виклики, загрози, критерії. Проблеми національної безпеки. Стратегічна панорама. 2004. № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue>
34. Чернівецький обласний центр зайнятості. Аналітика та статистика [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://chn.dcz.gov.ua/analitics/65>

ДОДАТКИ

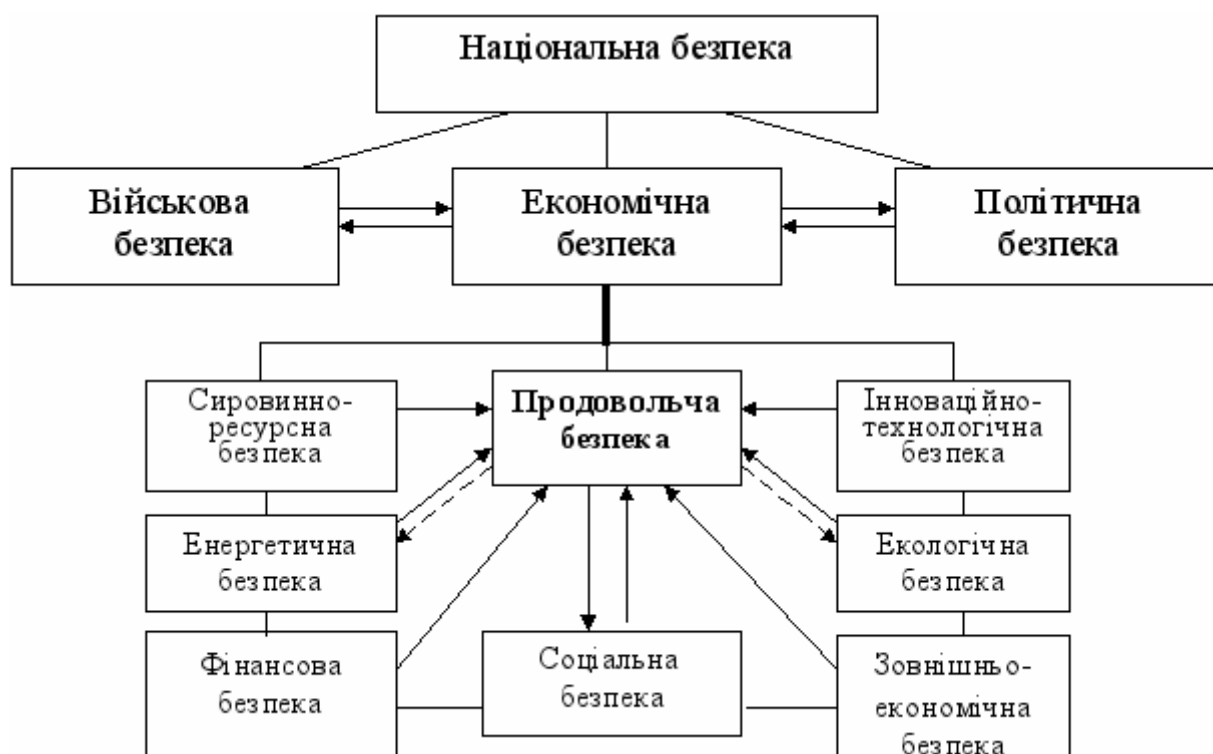

Рис. А.1. Структура національної безпеки держави

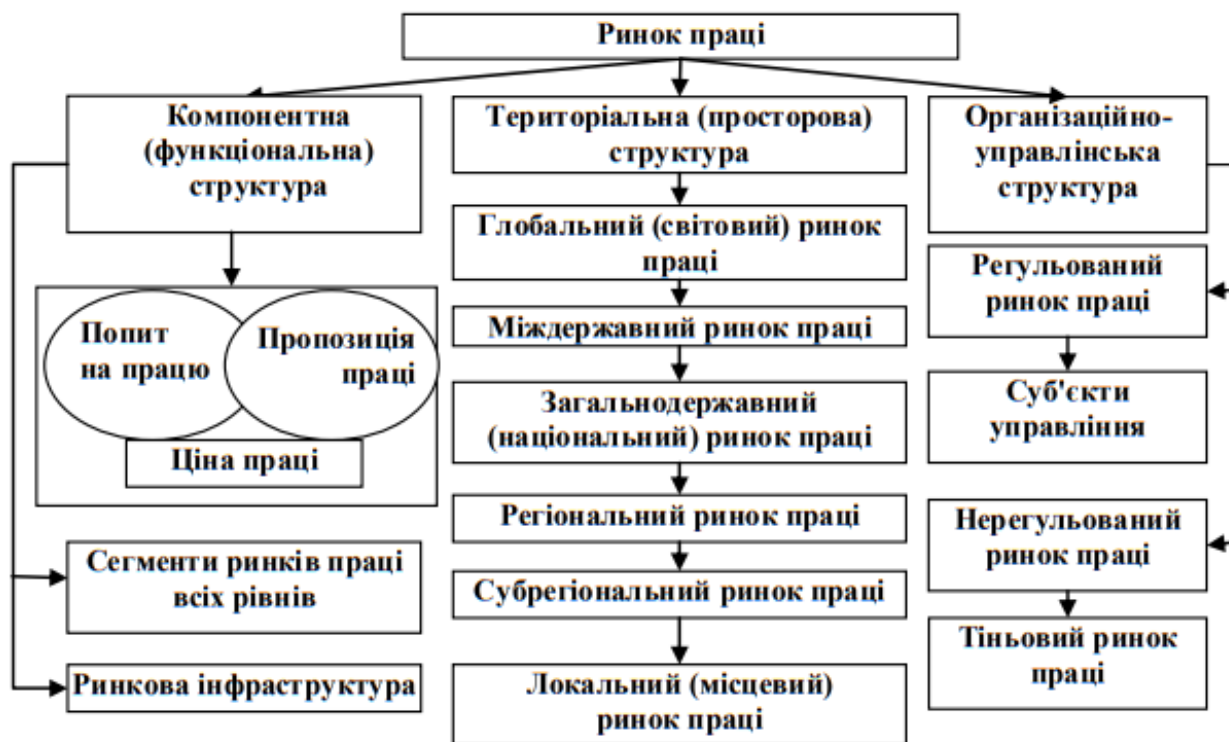

Рис. Б.1. Структура ринку праці [7, с. 47]

**Таблиця В.1. Вікові коефіцієнти народжуваності по регіонах України в 2018 році,
кількість живонароджень на 1000 жінок відповідного віку**

	Вік матері, років							
	15-49	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
Україна	36,9	19,7	73,3	80,3	54,3	26,4	6,1	0,7
АР Крим
Вінницька	35,1	22,6	80,0	74,1	48,6	22,3	4,6	0,3
Волинська	44,9	18,3	101,0	99,6	56,7	29,5	6,4	0,7
Дніпропетровська	33,4	18,7	64,9	72,2	51,9	25,3	6,2	0,4
Донецька
Житомирська	37,2	25,3	80,2	75,3	50,6	25,7	6,2	0,4
Закарпатська	44,8	45,3	110,5	90,7	47,5	20,8	4,8	0,3
Запорізька	32,2	18,6	65,5	69,8	48,7	24,7	5,1	0,4
Івано-Франківська	37,8	19,4	86,0	83,1	47,6	20,5	4,2	0,3
Київська	36,1	20,4	73,1	74,2	52,9	25,9	6,2	0,4
Кіровоградська	32,8	26,7	76,0	65,4	44,2	23,4	5,0	0,9
Луганська
Львівська	38,7	12,0	72,1	92,5	55,8	24,4	5,3	0,4
Миколаївська	34,3	26,7	76,3	71,3	46,8	22,6	5,5	0,2
Одеська	41,1	24,7	77,0	85,4	62,4	31,9	7,2	0,7
Полтавська	31,3	18,9	68,7	68,4	47,3	21,8	4,0	0,3
Рівненська	47,9	19,4	100,9	101,5	64,4	32,7	8,4	0,5
Сумська	28,2	16,9	61,8	63,1	41,4	19,0	4,0	0,2
Тернопільська	33,8	16,8	76,0	79,0	43,5	17,0	3,8	0,2
Харківська	30,9	14,0	51,2	70,7	50,3	24,4	5,6	0,5
Херсонська	37,4	25,8	77,4	77,6	54,3	27,4	5,7	0,4
Хмельницька	36,7	22,3	85,3	78,3	50,5	23,6	4,9	0,2
Черкаська	30,9	20,9	68,3	65,8	44,8	21,3	4,1	0,2
Чернівецька	38,8	19,6	82,1	85,4	52,0	22,8	5,1	0,2
Чернігівська	30,6	17,3	69,2	64,3	43,2	23,9	4,9	0,2
Київ	46,3	6,5	46,4	108,3	86,5	42,9	12,6	4,3

Таблиця В.2. Смертність населення в регіонах України у 2018 році, на 100 тис. осіб

	Обидві статі	Чоловіки	Жінки
Україна	1071,6	1500,6	775,0
АР Крим
Вінницька	1009,3	1444,4	714,0
Волинська	1083,8	1580,0	743,1
Дніпропетровська	1140,0	1587,7	838,4
Донецька
Житомирська	1153,7	1672,0	800,1
Закарпатська	1164,3	1570,1	878,4
Запорізька	1101,6	1576,4	786,1
Івано-Франківська	964,0	1365,1	684,2
Київська	1243,9	1792,1	888,9
Кіровоградська	1093,8	1500,9	802,1
Луганська
Львівська	969,5	1372,5	681,2
Миколаївська	1105,6	1526,6	812,0
Одеська	1081,0	1433,6	819,0
Полтавська	1112,4	1581,9	800,3
Рівненська	1084,6	1549,8	769,9
Сумська	1054,5	1466,0	765,1
Тернопільська	993,8	1460,5	682,8
Харківська	1120,3	1549,0	827,5
Херсонська	1166,3	1639,9	848,4
Хмельницька	1034,7	1523,4	708,8
Черкаська	1063,8	1496,4	768,8
Чернівецька	967,2	1350,7	702,3
Чернігівська	1139,1	1673,7	781,1
Київ	915,9	1200,8	706,4

Таблиця В.3. Природний приріст (скорочення) населення в Україні

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	-158711	-166414	-183015	-186594	-210136	-251791
АР Крим	-2974
Вінницька	-8016	-8020	-9096	-9301	-9924	-11572
Волинська	1034	920	-369	-459	-1674	-2440
Дніпропетровська	-15007	-16225	-20402	-22127	-23402	-27215
Донецька	-28311	-35955	-22866	-17487	-19728	-24280
Житомирська	-5858	-6070	-7137	-7126	-8355	-9615
Закарпатська	3690	3569	1239	601	-525	-1437
Запорізька	-8364	-9060	-11487	-12465	-13603	-15163
Івано-Франківська	-642	-784	-2102	-2561	-3880	-4804
Київська	-6687	-7364	-8224	-9166	-10864	-13486
Кіровоградська	-5951	-6140	-6741	-7418	-7849	-8407
Луганська	-15291	-11202	-9128	-7612	-8341	-10339
Львівська	-2124	-2180	-4960	-5129	-7085	-9473
Миколаївська	-4310	-4674	-6341	-6640	-6912	-8015
Одеська	-4448	-4690	-7139	-7153	-8166	-10463
Полтавська	-10062	-10280	-11017	-11961	-12344	-13466
Рівненська	2889	2455	1442	1205	-289	-1148
Сумська	-8808	-9108	-9218	-9879	-9514	-10763
Тернопільська	-2875	-3463	-4477	-4980	-5525	-6468
Харківська	-12765	-14201	-17667	-18225	-19250	-22943
Херсонська	-3748	-3833	-5219	-5673	-5921	-7068
Хмельницька	-6033	-5777	-6655	-7240	-8076	-9038
Черкаська	-8377	-8449	-8663	-9685	-10394	-11544
Чернівецька	-55	60	-1068	-1287	-1783	-2549
Чернігівська	-10057	-10772	-10853	-10729	-11283	-12450
Київ	5302	4829	5133	5903	4551	2355
Севастополь	-863

Таблиця Г.1. Міграційний приріст (скорочення) населення в Україні

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	31,9	22,6	14,2	10,6	12,0	18,6
АР Крим	5,1
Вінницька	-0,8	0,3	0,7	-2,5	-4,6	-3,8
Волинська	0,3	0,7	0,1	-1,3	-0,8	-0,7
Дніпропетровська	-0,4	0,4	-1,4	-2,3	24,1	2,5
Донецька	-3,3	-10,7	-9,2	-3,6	-23,9	-10,3
Житомирська	-0,5	-0,5	-1,3	0,1	-0,9	-1,4
Закарпатська	-1,2	-0,8	-1,7	-1,0	-0,1	0,1
Запорізька	-1,0	-0,8	-0,8	-1,7	-2,7	-2,2
Івано-Франківська	0,9	1,2	1,9	0,1	1,5	0,5
Київська	10,1	11,1	11,2	11,4	30,7	27,1
Кіровоградська	-1,7	-0,8	-0,7	0,0	-1,7	-2,3
Луганська	-1,8	-8,1	-5,6	-2,5	-19,1	-5,6
Львівська	-0,2	1,6	1,3	5,0	2,7	1,9
Миколаївська	-0,8	0,7	0,2	-1,4	-1,9	-2,2
Одеська	5,8	4,6	1,0	3,4	4,7	7,7
Полтавська	0,5	1,1	1,0	-0,2	-0,7	0,1
Рівненська	-0,9	-0,2	-0,8	-0,3	-1,8	-2,2
Сумська	-1,5	-0,4	-1,0	1,1	-0,7	-2,1
Тернопільська	-1,1	0,1	0,3	-1,5	-1,4	0,1
Харківська	5,6	8,3	5,0	0,8	12,1	4,5
Херсонська	-1,9	-0,9	-0,3	-1,0	-2,7	-2,2
Хмельницька	-1,0	0,0	-0,2	-1,9	-2,8	-0,7
Черкаська	-0,5	0,3	-0,2	-2,1	-0,5	-2,4
Чернівецька	1,4	1,4	1,0	-0,5	0,4	0,2
Чернігівська	-0,9	-0,4	0,2	-0,8	-2,1	-1,9
Київ	18,4	14,4	13,5	13,3	4,2	13,9
Севастополь	3,3

Таблиця Д.1. Зайнятість населення в Україні

	2016		2017		2018	
	тис. осіб	відсотків до населення віком 15-70 років	тис. осіб	відсотків до населення віком 15-70 років	тис. осіб	відсотків до населення віком 15-70 років
Україна	16276,9	56,3	16156,4	56,1	16360,9	57,1
АР Крим
Вінницька	658,8	56,6	640,9	55,3	652,7	56,8
Волинська	382,1	51,0	366,0	48,8	371,1	49,5
Дніпропетровська	1425,4	59,1	1390,9	58,0	1402,3	58,6
Донецька	748,4	50,0	734,3	49,4	741,0	50,0
Житомирська	507,6	55,9	510,6	56,4	516,7	57,5
Закарпатська	505,5	54,8	496,3	53,8	502,4	54,5
Запорізька	734,9	56,0	719,7	55,2	732,2	56,7
Івано-Франківська	556,9	54,7	559,0	55,0	565,8	55,6
Київська	736,3	57,8	741,1	58,0	755,7	58,5
Кіровоградська	375,7	52,9	376,8	53,3	380,5	54,5
Луганська	298,5	55,6	292,1	54,7	298,2	56,9
Львівська	1047,0	55,9	1050,8	56,2	1061,2	56,8
Миколаївська	498,1	57,5	489,7	56,8	496,2	58,1
Одеська	1000,6	56,7	986,6	56,1	1001,9	57,2
Полтавська	570,4	53,3	575,0	54,0	580,6	55,1
Рівненська	474,2	56,9	460,2	55,1	473,6	56,8
Сумська	478,5	56,8	481,4	57,4	485,1	58,4
Тернопільська	407,6	52,0	399,1	51,0	410,8	52,7
Харківська	1236,6	59,7	1247,1	60,6	1258,9	61,4
Херсонська	441,0	55,8	442,2	56,2	448,2	57,5
Хмельницька	510,1	53,9	516,0	54,7	522,0	55,9
Черкаська	517,5	56,2	518,4	56,7	522,6	57,7
Чернівецька	376,1	56,2	379,3	56,6	382,9	57,2
Чернігівська	424,8	55,6	426,1	56,1	429,7	57,3
Київ	1364,3	62,3	1356,8	61,8	1368,6	62,6
Севастополь

Таблиця Е.1. Загальні коефіцієнти розлучуваності в Україні, на 1000 осіб

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	3,6	3,0	3,3	3,3	3,3	3,9
АР Крим	3,7
Вінницька	3,8	3,4	3,4	3,4	3,4	4,0
Волинська	2,9	2,6	2,6	2,6	2,6	3,2
Дніпропетровська	4,2	3,9	3,8	3,9	3,9	4,7
Донецька	3,9
Житомирська	3,4	3,3	3,2	3,1	3,1	3,9
Закарпатська	2,3	2,1	2,3	2,3	2,2	2,3
Запорізька	4,0	3,7	3,7	3,7	3,7	4,4
Івано-Франківська	3,0	2,9	3,0	3,0	2,8	3,4
Київська	4,2	3,9	3,9	4,0	3,9	4,5
Кіровоградська	4,0	3,3	3,6	3,4	3,6	4,2
Луганська	3,8
Львівська	2,7	2,5	2,5	2,4	2,5	2,9
Миколаївська	3,9	3,8	3,8	3,8	3,7	4,0
Одеська	3,7	3,3	3,5	3,4	3,4	3,6
Полтавська	3,8	3,5	3,6	3,3	3,6	4,8
Рівненська	2,7	2,5	2,4	2,4	2,4	3,0
Сумська	3,5	3,1	3,2	3,1	3,0	4,4
Тернопільська	3,0	2,7	2,8	2,9	2,7	3,4
Харківська	3,9	3,3	3,3	3,5	3,5	4,4
Херсонська	3,8	3,5	3,4	3,3	3,2	3,6
Хмельницька	3,8	3,5	3,4	3,5	3,5	4,3
Черкаська	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4	4,5
Чернівецька	3,7	3,3	3,5	3,4	3,2	3,3
Чернігівська	3,4	3,0	3,1	3,2	3,1	4,7
Київ	3,7	3,4	3,4	3,5	3,3	3,8
Севастополь	4,6

Таблиця Ж.1. Зареєстроване безробіття та навантаження на одну вакансію в Україні

	Кількість вакансій тис. одиниць			Навантаження на одну вакансію, осіб		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Україна	36,0	50,4	58,4	11	7	6
АР Крим
Вінницька	0,5	0,8	0,9	52	25	24
Волинська	1,6	2,2	2,6	6	4	3
Дніпропетровська	3,4	4,5	6,4	9	6	4
Донецька	0,4	0,7	0,8	35	18	14
Житомирська	1,6	1,9	2,2	11	7	6
Закарпатська	0,4	0,8	1,2	14	6	4
Запорізька	0,5	0,8	0,8	46	26	26
Івано-Франківська	0,5	1,1	1,4	21	9	6
Київська	2,3	4,7	4,9	7	3	2
Кіровоградська	1,5	2,0	1,8	11	9	9
Луганська	0,4	0,5	0,5	23	18	17
Львівська	2,8	5,7	6,2	6	3	2
Миколаївська	1,4	1,8	1,4	12	10	12
Одеська	2,7	3,0	3,3	5	5	4
Полтавська	1,8	2,2	3,7	14	11	5
Рівненська	0,9	1,1	1,3	16	12	9
Сумська	1,0	1,3	1,4	15	12	11
Тернопільська	1,1	1,0	1,2	9	9	8
Харківська	2,8	3,5	3,3	8	7	7
Херсонська	0,4	0,5	0,6	28	24	20
Хмельницька	0,6	1,2	1,7	28	10	8
Черкаська	0,5	0,2	0,5	43	74	34
Чернівецька	0,7	1,2	1,3	11	5	4
Чернігівська	0,7	1,1	1,2	17	10	10
Київ	5,5	6,6	7,8	2	1	1
Севастополь

Таблиця Ж.2. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників в Україні, грн.

	У середньому на одного штатного працівника					
	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	2239	3480	4195	5183	7104	8865
АР Крим	1991
Вінницька	1782	2810	3396	4189	6121	7801
Волинська	1692	2721	3291	4047	5849	7324
Дніпропетровська	2369	3641	4366	5075	6939	8862
Донецька	2549	3858	4980	5989	7764	9686
Житомирська	1785	2763	3271	4000	5836	7372
Закарпатська	1846	2744	3381	4298	6355	8070
Запорізька	2187	3432	4200	5080	6863	8726
Івано-Франківська	1927	2875	3402	4202	6074	7551
Київська	2295	3489	4153	5229	7188	9097
Кіровоградська	1815	2789	3282	3974	5792	7191
Луганська	2271	3377	3427	4637	5862	7365
Львівська	1941	2961	3646	4559	6391	8001
Миколаївська	2122	3344	3984	4887	6709	8160
Одеська	2046	3129	3897	4809	6542	8011
Полтавська	2102	3179	3783	4621	6551	8375
Рівненська	1960	3033	3573	4364	6013	7469
Сумська	1866	2877	3449	4131	5946	7324
Тернопільська	1659	2527	2994	3695	5554	6969
Харківська	2060	3143	3697	4448	6244	7657
Херсонська	1733	2617	3123	4046	5842	7058
Хмельницька	1786	2878	3371	4043	5938	7346
Черкаська	1835	2829	3360	4148	6042	7478
Чернівецька	1772	2578	3050	3828	5621	6991
Чернігівська	1711	2690	3295	4002	5636	6995
Київ	3431	5376	6732	8648	11135	13542
Севастополь	2167

Таблиця Ж.3. Частка населення України із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму, %

	2010	2016	2017	2018
Україна	15,6	10,2	6,8	4,3
АР Крим	16,7
Вінницька	22,1	6,7	7,7	10,7
Волинська	31,5	23,5	10,1	9,9
Дніпропетровська	8,6	11,8	6,9	5,0
Донецька	8,5	10,9	8,0	4,1
Житомирська	24,8	13,8	18,1	9,1
Закарпатська	26,5	6,3	2,5	0,2
Запорізька	12,2	10,8	4,9	1,4
Івано-Франківська	23,3	7,3	2,2	0,2
Київська	8,4	5,4	7,4	6,2
Кіровоградська	19,2	13,5	7,9	4,4
Луганська	9,3	12,2	8,3	4,5
Львівська	19,5	5,9	6,2	1,2
Миколаївська	10,5	3,8	5,7	2,0
Одеська	17,0	7,2	4,0	0,8
Полтавська	17,0	11,8	2,2	7,9
Рівненська	32,4	13,7	13,9	6,5
Сумська	20,7	18,3	8,7	5,1
Тернопільська	30,8	21,6	11,2	7,1
Харківська	8,4	8,6	4,5	4,4
Херсонська	25,6	11,0	4,8	6,2
Хмельницька	20,7	17,0	10,7	5,7
Черкаська	16,2	14,7	9,2	7,0
Чернівецька	18,5	6,8	8,2	3,0
Чернігівська	14,1	10,5	7,4	4,8
Київ	3,6	4,1	3,6	0,7
Севастополь	3,2

Таблиця Ж.4. Частка населення України із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму, %

	2016	2017	2018
Україна	51,1	34,9	27,6
АР Крим
Вінницька	38,6	28,2	26,3
Волинська	57,0	37,6	39,8
Дніпропетровська	53,9	35,8	18,8
Донецька	54,7	44,6	32,5
Житомирська	63,0	40,3	34,4
Закарпатська	47,1	31,5	34,9
Запорізька	55,1	38,7	25,6
Івано-Франківська	40,4	18,7	23,3
Київська	56,7	47,5	35,5
Кіровоградська	53,1	33,6	23,3
Луганська	57,8	31,9	27,3
Львівська	47,3	31,1	17,5
Миколаївська	47,1	43,9	31,9
Одеська	39,7	35,7	21,2
Полтавська	51,2	23,5	24,0
Рівненська	64,8	44,6	39,0
Сумська	53,9	38,1	37,5
Тернопільська	51,8	32,7	26,3
Харківська	58,9	34,4	32,1
Херсонська	55,9	45,0	42,5
Хмельницька	58,0	38,6	35,0
Черкаська	60,3	35,9	36,6
Чернівецька	43,3	39,4	26,9
Чернігівська	46,9	31,1	21,0
Київ	37,9	22,9	16,4
Севастополь

Таблиця К.1. Захворюваність на ВІЛ/СНІД в Україні

	ВІЛ-інфіковані					
	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	20521	19306	15892	17100	18234	18137
АР Крим	1086
Вінницька	359	394	303	300	323	339
Волинська	214	264	278	254	263	258
Дніпропетровська	3259	3186	2881	3085	3582	3456
Донецька	4031	3043	1024	1432	1474	1603
Житомирська	463	403	462	455	463	472
Закарпатська	62	83	71	106	119	132
Запорізька	558	612	573	721	635	699
Івано-Франківська	170	184	180	166	166	176
Київська	753	983	973	1075	999	932
Кіровоградська	302	458	519	434	565	502
Луганська	746	520	184	256	250	215
Львівська	479	490	454	490	460	519
Миколаївська	1107	1086	863	1031	923	858
Одеська	2143	2625	2385	2158	2700	2597
Полтавська	413	422	450	405	374	411
Рівненська	244	259	249	253	211	265
Сумська	217	203	224	206	218	230
Тернопільська	105	106	116	131	96	91
Харківська	527	537	527	618	659	661
Херсонська	560	531	521	583	634	508
Хмельницька	297	285	194	200	243	270
Черкаська	471	606	542	570	502	514
Чернівецька	102	114	98	97	92	94
Чернігівська	507	511	498	462	533	493
Київ	1088	1401	1323	1612	1750	1842
Севастополь	258

	Із числа ВІЛ-інфікованих – хворі на СНІД					
	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	5871	9854	8475	8867	9325	8852
Автономна Республіка Крим	182
Вінницька	180	224	183	168	161	190
Волинська	99	144	128	128	144	129
Дніпропетровська	1116	2122	2047	1982	2181	1713
Донецька	1226	1882	645	871	993	994
Житомирська	133	185	216	205	215	233
Закарпатська	3	38	52	54	48	78
Запорізька	195	386	377	447	383	301
Івано-Франківська	41	113	85	65	75	53
Київська	192	325	408	467	345	380
Кіровоградська	75	134	230	165	228	200
Луганська	295	204	102	133	107	117
Львівська	153	184	189	176	245	300
Миколаївська	82	463	371	439	356	365
Одеська	461	1433	1407	1429	1706	1772
Полтавська	183	202	256	211	200	143
Рівненська	23	78	86	100	84	101
Сумська	67	96	99	91	92	107
Тернопільська	39	54	41	48	28	42
Харківська	126	212	204	272	277	267
Херсонська	133	174	187	212	293	216
Хмельницька	105	157	128	138	144	169
Черкаська	173	285	262	251	238	210
Чернівецька	18	28	50	38	30	46
Чернігівська	115	227	238	238	234	183
Київ	371	504	484	539	518	543
Севастополь	85

Таблиця К.2. Кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу, осіб

	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	31295	25543	23896	23292	21995	21314
АР Крим	1639
Вінницька	925	809	758	769	620	642
Волинська	580	713	653	620	601	546
Дніпропетровська	3140	2600	2566	2105	2081	1971
Донецька	3570	2499	1086	1172	1154	1148
Житомирська	978	853	830	780	766	743
Закарпатська	744	731	749	765	743	751
Запорізька	1219	1144	1085	1066	1022	1057
Івано-Франківська	911	882	845	718	705	647
Київська	988	1133	1194	1280	1159	1112
Кіровоградська	823	774	747	648	674	624
Луганська	1904	248	316	370	340	406
Львівська	1678	1659	1509	1557	1356	1304
Миколаївська	1076	838	803	777	686	656
Одеська	1842	2342	2446	2594	2561	2732
Полтавська	789	796	789	799	749	683
Рівненська	679	646	636	611	506	485
Сумська	597	612	623	615	603	602
Тернопільська	594	500	409	475	394	349
Харківська	1592	1140	1182	1163	1141	1066
Херсонська	1167	904	875	799	770	683
Хмельницька	707	748	724	690	612	592
Черкаська	769	719	716	654	617	562
Чернівецька	443	366	364	273	289	250
Чернігівська	749	663	677	656	602	582
Київ	950	1224	1314	1336	1244	1121
Севастополь	242

Таблиця Л.1. Кількість виявлених злочинів в регіонах України

	2010	2014 ²	2015 ³	2016 ³	2017 ³	2018 ³
Україна	500902	529139	565182	592604	523911	487133
АР Крим	33333	9411	363	401	212	188
Вінницька	12746	14599	16782	16488	14325	12589
Волинська	8262	7691	10722	11947	10834	9296
Дніпропетровська	49145	48311	50146	46330	44343	45652
Донецька	62069	55860	34677	29832	26091	23758
Житомирська	10074	10382	13852	16919	14836	14178
Закарпатська	6724	10852	11378	9477	11183	11006
Запорізька	27625	33667	41804	47856	31944	26607
Івано-Франківська	5693	7590	8512	9893	8244	7386
Київська	16432	17538	25168	29113	25720	20109
Кіровоградська	11864	17275	18361	18538	16711	15415
Луганська	31677	29614	12537	12290	11363	10358
Львівська	17138	21645	33204	36887	27526	25764
Миколаївська	12564	14617	19454	15696	16798	19146
Одеська	24623	25731	29364	34650	32576	33038
Полтавська	16239	18064	23548	23076	22676	21363
Рівненська	7386	10509	11093	12016	11413	10273
Сумська	10599	14525	14317	14435	12450	11872
Тернопільська	5311	5652	7195	7042	7627	7063
Харківська	28126	32069	40949	50563	34986	36353
Херсонська	12240	14572	16071	15696	16760	16032
Хмельницька	10790	10098	12620	12213	11644	11172
Черкаська	9606	12264	16438	18632	17756	15559
Чернівецька	6599	8090	9186	8424	9213	7725
Чернігівська	9503	10429	15801	15808	14932	14203
міста						
Київ	35946	55806	66059	77125	70662	60037
Севастополь	5490	2087	38	67	43	41
Усього по областях	487804	518948	559639	591414	522868	486183
Усього по залізницях	13098	10191	5543	1190	1043	950

Таблиця М.1. Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій у Чернівецькій області

	Кількість зареєстрованих безробітних, осіб		Кількість вакансій		Навантаження на одну вакансію, осіб	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Чернівецька область	6616	5930	1218	1321	5	4
міста						
Чернівці	786	864	1008	1144	1	1
Новодністровськ	317	277	2	12	159	23
райони						
Вижницький	601	488	25	19	24	26
Герцаївський	283	283	63	10	4	28
Глибоцький	577	436	21	7	27	62
Заставнівський	749	580	6	5	125	116
Кельменецький	397	313	2	-	199	-
Кіцманський	798	735	20	9	40	82
Новоселицький	273	311	32	31	9	10
Путильський	518	377	5	19	104	20
Сокирянський	478	540	8	4	60	135
Сторожинецький	426	433	13	26	33	17
Хотинський	413	293	13	35	32	8

Таблиця М.2. Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників в Чернівецькій області, грн.

	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	
							грн	% до 2017
Чернівецька область	157	621	1772	3050	3828	5621	6991	124,4
міста								
Чернівці	201	711	1890	3224	4102	5912	7259	122,8
Новодністровськ	216	886	1806	4525	6343	8179	9904	121,1
райони								
Вижницький	107	508	1700	3046	3452	5092	6911	135,7
Герцаївський	97	508	1663	2855	3685	5041	6379	126,5
Глибоцький	141	614	1556	2877	3269	4837	6380	131,9
Заставнівський	114	491	1585	2573	3375	5052	6754	133,7
Кельменецький	121	567	1569	2475	3308	5365	6749	125,8
Кіцманський	117	528	1585	2584	3136	4849	6103	125,9
Новоселицький	105	467	1546	2442	2929	4624	5770	124,8
Путильський	141	569	1920	3210	4109	6424	7088	110,3
Сокирянський	155	551	1888	3193	3283	5119	6848	133,8
Сторожинецький	125	499	1568	2935	3618	5296	6567	124,0
Хотинський	127	541	1626	2586	3238	5086	6323	124,3

**Таблиця М.3. Середньооблікова кількість штатних працівників
Чернівецької області, тис. осіб**

	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Чернівецька область	197,8	150,4	140,4	129,8	128,2	117,5	116,6	113,8	114,5
міста									
Чернівці	86,5	72,2	73,8	67,4	66,8	62,1	63,3	62,6	63,5
Новодністровськ	3,9	2,3	2,0	2,1	2,0	2,2	2,5	2,5	2,7
райони									
Вижницький	10,4	7,2	6,1	5,3	5,3	5,0	5,5	5,1	4,8
Герцаївський	4,9	3,6	3,2	3,5	3,5	3,1	2,5	2,4	2,3
Глибоцький	10,0	7,2	6,5	6,2	6,6	5,1	5,0	5,0	5,7
Заставнівський	9,5	5,8	5,2	4,3	4,3	4,0	4,1	3,9	3,8
Кельменецький	11,5	5,6	4,0	3,3	3,1	3,0	2,9	3,0	2,9
Кіцманський	13,8	8,7	8,3	7,5	6,9	6,5	6,0	5,7	6,1
Новоселицький	12,9	9,5	6,9	7,5	7,2	6,5	6,2	5,5	5,4
Путільський	4,7	3,8	3,5	3,2	3,1	3,0	3,4	3,4	2,8
Сокирянський	7,6	6,7	5,2	5,1	5,2	4,7	3,4	3,4	3,4
Сторожинецький	10,8	9,9	8,6	8,7	8,6	7,5	7,1	7,1	6,8
Хотинський	11,3	7,9	7,1	5,7	5,6	4,8	4,7	4,2	4,3

Таблиця М.4. Захворюваність на ВІЛ у Чернівецькій області

	ВІЛ-інфіковані								
	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Чернівецька область	25	62	102	108	114	98	97	92	94
Міста									
Чернівці	19	41	53	36	47	44	41	41	36
Новодністровськ	–	–	–	5	3	6	2	1	8
Райони									
Вижницький	–	4	5	6	5	3	3	5	6
Герцаївський	–	–	1	–	–	–	1	1	-
Глибоцький	–	3	7	3	8	6	4	6	1
Заставнівський	3	3	3	–	3	2	1	1	4
Кельменецький	–	–	–	5	8	5	4	2	5
Кіцманський	–	2	3	7	7	–	6	5	6
Новоселицький	–	2	3	10	6	1	4	3	5
Путильський	–	–	3	1	–	3	2	2	1
Сокирянський	–	4	6	16	7	2	5	10	7
Сторожинецький	3	3	13	13	11	19	14	13	12
Хотинський	–	–	5	6	9	7	10	2	3

Таблиця М.5. Захворюваність на активний туберкульоз у Чернівецькій області

	Осіб								
	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Чернівецька область	428	512	443	415	366	364	273	289	250
Чернівці	152	180	140	130	90	117	81	86	78
Новодністровськ	...	3	2	1	2	1	1	3	1
Вижницький	30	25	27	33	37	20	26	14	27
Герцаївський	12	27	13	15	9	13	8	8	6
Глибоцький	35	41	36	40	27	31	18	24	25
Заставнівський	19	28	26	19	21	19	14	29	16
Кельменецький	7	23	15	7	15	8	9	6	8
Кіцманський	31	39	34	33	43	47	28	26	15
Новоселицький	31	27	29	32	16	22	19	19	19
Путильський	3	8	7	8	15	6	9	3	3
Сокирянський	27 ¹	26	37	29	26	23	13	15	14
Сторожинецький	52	52	52	42	46	36	40	31	28
Хотинський	29	33	25	26	19	21	7	25	10

Таблиця М.6. Кількість виявлених злочинів у Чернівецькій області

	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Чернівецька область	4585	5075	6599	7162	8090	9186	8424	9213	7725
Міста									
Чернівці	2271	2218	3146	3976	4840	5283	4354	4542	3955
Новодністровськ	...	51	115	62	79	89	77	176	118
Райони									
Вижницький	193	362	348	441	410	522	401	324	315
Герцаївський	88	124	184	164	149	214	227	191	183
Глибоцький	279	210	292	296	336	397	491	461	418
Заставнівський	230	225	222	185	189	238	209	468	202
Кельменецький	163	202	251	260	252	298	332	326	253
Кіцманський	244	329	379	291	375	450	563	540	481
Новоселицький	241	284	345	343	362	422	284	442	317
Путильський	110	115	162	159	152	203	233	183	182
Сокирянський	182	190	359	275	307	262	263	254	320
Сторожинецький	359	440	425	336	415	462	542	876	662
Хотинський	225	325	371	374	224	346	448	430	319